

VIRTUAALIKIRJASTOPROJEKTI VUONNA 1998

raportti

Copyright © Virtuaalikirjastoprojekti

Eduskunnan kirjasto
Eläinlääketieteellinen kirjasto (Helsingin yliopisto)
Helsingin kauppakorkeakoulun kirjasto
Jyväskylän yliopiston kirjasto
Kuopion yliopiston kirjasto
Maatalouskirjasto (Helsingin yliopisto)
Metsäkirjasto (Helsingin yliopisto)
Oulun yliopiston kirjasto
Sibeliuksen Akatemian kirjasto
Stakesin tietopalvelu
Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjasto
Svenska Handelshögskolans Bibliotek
Taideteollisen korkeakoulun kirjasto
Tampereen yliopiston kirjasto
Teatteri- ja tanssialan keskuskirjasto
Teknillisen korkeakoulun kirjasto

Toimittaja: Risto Heikkinen (risto.heikkinen@library.jyu.fi)

Kirjoittajat tulevat ilmi esipuheesta s. 4.

”Virtuaalikirjasto”-logo: Sakke Yrjölä, Vire <<http://www.nettilinja.fi/~vire/>>

Raportti löytyy pdf-dokumenttina WWW-osoitteesta

<<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/raportti98/>>.

Raportin paperiversiota voi myös tilata Jyväskylän yliopiston kirjaston tietopalvelusta osoitteesta:

Jyväskylän yliopiston kirjasto

Tietopalvelu

PL 35

40351 JYVÄSKYLÄ

Puh: (014) 603 384

E-mail: toini.alhainen@library.jyu.fi

VIRTUAALIKIRJASTOPROJEKTI VUONNA 1998

Raportti

Sisällys

Esipuhe	5
ELÄMÄÄ VIRTUAALIKIRJASTOSSA	7
OPERAATIO ”ROADS”	11
GALLUPIN KERTOMAA	13
Virtuaalikirjastoprojekti vuonna 1998 - raportin tiivistelmä.....	17
The Virtual Library Project in 1998 - Report Summary	19
LIITTEET	23
PROJEKTIOSAPUOLIEIEN RAPORTIT	23
Eduskunnan kirjasto.....	23
Eläinlääketieteellinen kirjasto (Helsingin yliopisto).....	23
Helsingin kauppakorkeakoulun kirjasto.....	24
Jyväskylän yliopiston kirjasto	25
Kuopion yliopiston kirjasto.....	25
Maatalouskirjasto (Helsingin yliopisto)	26
Metsäkirjasto (Helsingin yliopisto).....	27
Oulun yliopiston kirjasto	28
Sibeliuksen Akatemian kirjasto.....	30
Stakesin tietopalvelu	31
Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjasto	31
Svenska Handelshögskolans Bibliotek	32
Taideteollisen korkeakoulun kirjasto.....	33
Tampereen yliopiston kirjasto	34
Teatteri- ja tanssialan keskuskirjasto.....	34
Teknillisen korkeakoulun kirjasto	35
MUUT LIITTEET	36
NOVAGaten koe-evaluoinnin tuloksia Suomessa.....	36
Virtuaalikirjastoprojekti vuonna 1997 - raportin tiivistelmä	37

Esipuhe

Virtuaalikirjastoprojektilla on ikää vajaat 3 vuotta. Tänä aikana projekti on kehittänyt aihehakemistonsa <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/>> 44 alaa käsittäväksi kokonaisuudeksi, joka sisältää yli 5000 tietopalvelun ammattilaisen valitsemaa ja kuvailemaa viitettä internet-resursseista.

Vuodesta 1996 lähtien ryhmä on kasvanut 5 korkeakoulukirjastosta 16 tietopalveluorganisaation ryhmäksi. Tällä hetkellä projektissa ovat mukana:

- Eduskunnan kirjasto
- Eläinlääketieteellinen kirjasto (Helsingin yliopisto)
- Helsingin kauppakorkeakoulun kirjasto
- Jyväskylän yliopiston kirjasto
- Kuopion yliopiston kirjasto
- Maatalouskirjasto (Helsingin yliopisto)
- Metsäkirjasto (Helsingin yliopisto)
- Oulun yliopiston kirjasto
- Sibeliuksen Akatemian kirjasto
- Stakesin tietopalvelu
- Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjasto
- Svenska Handelshögskolans Bibliotek
- Taideteollisen korkeakoulun kirjasto
- Tampereen yliopiston kirjasto
- Teatteri- ja tanssialan keskuskirjasto
- Teknillisen korkeakoulun kirjasto

Käyttäjät ovat löytäneet palvelumme ja kokeneet sen hyödylliseksi. Vuoden 1998 aikana Virtuaalikirjastoon on tehty sen etusivulta <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/virtuaalikirjastot.html>> noin 40.000 käyntiä. Käyttäjät ovat antaneet hyödyllistä palautetta. Työmme on myös saanut arvostusta tietopalvelualan ammattilaisten keskuudessa. Projektia on esitelty kansainvälisissä seminaareissa ja kongresseissa, siitä on kirjoitettu alan lehtiin, ja se on ollut mukana alan kehityskeskusteluissa.

Projektia on kehitetty kolmen vuoden aikana käyttäjien tarpeiden ja alan kehitysmahdollisuuksien mukaisesti. Kuluneen vuoden keskeisin ja mittavin kehitysaskel on ollut useimpien tieteenalakohtaisten virtuaalikirjastojen siirtäminen tietokantamuotoon. Jyväskylän, Oulun ja Tampereen yliopistojen kirjastojen ROADS-ohjelmistoon perustuvat tietokannat sekä Helsingin kauppakorkeakoulun ja Hankenin kirjastojen vastaavanlainen tietokanta avataan käyttöön vuoden 1999 alussa. Kuopion yliopiston kirjastossa ja yhteispohjoismaisessa NOVAGate-hankkeessa, jossa ovat mukana projektistamme Maatalouskirjasto, Metsäkirjasto ja Eläinlääketieteellisen tiedekunnan kirjasto, ROADS-tietokanta on avattu yleisölle jo aikaisemmin. Tietokantamalli tuo selviä etuja aineiston hallintaan ja parantaa ja lisää käyttäjien tiedonhakumahdollisuuksia. Myös yhteishaku tulee mahdolliseksi tietokantojen kesken.

Tässä raportissa esitellään Virtuaalikirjastoprojektin yleistä toimintaa, kehityshankkeita ja käyttäjiltä saatua palautetta vuonna 1998. Raportin toimittamisesta ja sen runko-osan kirjoittamisesta on vastannut Risto Heikkinen Jyväskylän yliopiston kirjastosta. Liitteinä olevia osaraportteja on kirjoittaneet seuraavat henkilöt: Päivikki Karhula (Eduskunnan kirjasto), Teodora Oker-Blom (Eläinlääketieteellinen kirjasto), Eeva-Liisa Lehtonen (Helsingin kauppakorkeakoulun kirjasto), Risto Heikkinen (Jyväskylän yliopiston kir-

jasto), Heikki Laitinen (Kuopion yliopiston kirjasto), Ritva Hagelin (Maatalouskirjasto), Liisa Siipilehto (Metsäkirjasto), Riitta Hoppania (Oulun yliopiston kirjasto), Maaria Harviainen ja Irmeli Koskimies (Sibelius-Akatemian kirjasto), Tina Mattsson (Stakesin tietopalvelu), Kristiina Näyhö (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjasto), Turid Hedlund (Svenska Handelshögskolans Bibliotek), Marja-Liisa Neuvonen (Taideteollisen korkeakoulun kirjasto), Maria Forsman (Tampereen yliopiston kirjasto), Teija Tuomi (Teatteri- ja tanssialan keskuskirjasto) sekä Irma Pasanen-Tuomainen ja Esa Harjula (Teknillisen korkeakoulun kirjasto). Vuosiraportin tiivistelmän on kääntänyt englanniksi Liisa Hughes Jyväskylän yliopiston kirjastosta.

Kiitämme opetusministeriötä, jonka apurahat ovat tehneet hankkeen mahdolliseksi jo kolmen vuoden aikana sekä henkilöitä ja ryhmiä, jotka ovat eri tavoin osallistuneet projektiin ja antaneet asiantuntija-apuaan. Erityisesti kiitämme aihehakemistomme käyttäjiä, jotka ovat antaneet hyödyllistä palautetta ja osallistuneet siten palvelumme kehittämiseen.

Virtuaalikirjaston kehittämistyö ei voi päättyä. Alalla tapahtuva kehitys ja muutokset on otettava huomioon, jotta aihehakemistomme pysyy ajantasaisena. Projekti tarvitsee jatkossa koordinaattorin, erityisen koordinoitiryhmän toimintansa tueksi Virtuaalikirjaston ylläpitoon ja kehitystyöhön. Vuodeksi 1999 anotaan opetusministeriöltä apurahaa em. ryhmän sekä erillisten kehittämisryhmien toimintaa varten. Vuonna 1999 toteutettavia kehityshankkeita ovat asiasanapohjaisen tiedonhaun kehittäminen, Virtuaalikirjaston tietokantojen välisen hajautetun haun testaaminen ja käynnistäminen sekä Z39.50-protokollan käyttömahdollisuuksien selvittäminen ROADS-ympäristössä. Lisäksi apurahaa anotaan myös muutamien tieteenalakohtaisten virtuaalikirjastojen rakentamiseen.

Vuonna 1999 laaditaan myös Kansallisen elektronisen kirjaston (FinELib) rahoituksen turvin "Virtuaalikirjaston rakentajan opas", joka tulee sisältämään projektin yhteydessä laaditut selvitykset ja ohjeet konkreettisen oppaan muodossa. Sen avulla uusien tieteenalakohtaisten virtuaalikirjastojen perustaminen ja päivittäminen helpottuu. Monet kirjastot ja muut tietopalveluorganisaatiot ovatkin osoittaneet kiinnostusta tulla mukaan projektiimme.

Lisätietoja Virtuaalikirjastoprojektista saa allekirjoittaneelta (puh. 014-603384, email: toini.alhainen@library.jyu.fi). Projektista ja tästä raportista voi antaa myös kommentteja projektin postituslistalle (virveli@uku.fi).

Virtuaalikirjastoprojektin puolesta 4.1.1999 Jyväskylässä

Toini Alhainen, Jyväskylän yliopiston kirjasto

ELÄMÄÄ VIRTUAALIKIRJASTOSSA

Projektimme rakentamassa Virtuaalikirjastossa <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/>> ei ole päällisin puolin tapahtunut vuoden 1998 aikana suuria muutoksia. Pinnan alla on ollut enemmän toimintaa. Projektin kokouksissa ja postituslistalla on suunniteltu, kommentoitu ja tehty päätöksiä; hankkeeseen palkatut työntekijät ja projektia virkatyönä tekevät ovat uurastaneet koneidensa ääressä. Internet-resursseja kuvaileva aihehakemisto on kehittynyt.

Meitä Virtuaalikirjaston hoitajia on ollut nyt enemmän. **Hankkeeseen tuli vuonna 1998 lisää projektiosapuolia.** Mukana olevien organisaatioiden määrä kasvoi kaksinkertaiseksi, eli kaikkiaan virtuaalikirjastolaisia on tällä hetkellä 16 kotimaisesta tietopalveluorganisaatiosta:

- Eduskunnan kirjasto
- Eläinlääketieteellinen kirjasto (Helsingin yliopisto)
- Helsingin kauppakorkeakoulun kirjasto
- Jyväskylän yliopiston kirjasto
- Kuopion yliopiston kirjasto
- Maatalouskirjasto (Helsingin yliopisto)
- Metsäkirjasto (Helsingin yliopisto)
- Oulun yliopiston kirjasto
- Sibelius-Akatemian kirjasto
- Stakesin tietopalvelu
- Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjasto
- Svenska Handelshögskolans Bibliotek
- Tampereen yliopiston kirjasto
- Taideteollisen korkeakoulun kirjasto
- Teatteri- ja tanssialan keskuskirjasto
- Teknillisen korkeakoulun kirjasto

Vajaat kolme vuotta kestänyttä hanketta on **koordinoanut Jyväskylän yliopiston kirjasto.** Hanke on saanut alusta alkaen **apurahaa opetusministeriön tietoyhteiskunta -ohjelman varoista.**

Projektiosapuolten määrän kasvettua on tieteenalakohtainen asiantuntemus tullut entistä kattavammaksi. Tämä pohjustaa Virtuaalikirjaston tieteenalojen lisäämistä, mikä on ollutkin monen käyttäjäkyselyymme <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/lomak.htm>> osallistuneen tiedonhakijan toivomus.

Vuoden 1999 alkaessa Virtuaalikirjaston aihehakemisto käsittää runsaat 5000 Internet-resurssia seuraavilta 44 alalta:

- aate- ja oppihistoria
- arkeologia
- arkkitehtuuri, sisustusarkkitehtuuri ja huonekalusuunnittelu
- avaruustutkimus
- ekologia
- elintarviketieteet
- eläinlääketiede
- energiatekniikka
- farmasia
- fysiikka
- geologia
- geriatria
- gerontologia
- hoitotiede ja terveydenhuolto
- informaatiotekniikka
- informaatiotutkimus sekä kirjasto- ja tietopalveluala
- kasvatus ja koulutus
- kemian rakennetutkimus

kliininen ravitsemustiede
 kotitalous- ja kuluttaja-ala
 kulttuurintutkimus
 liikuntatiede
 maantiede
 maataloustieteet
 matematiikka
 metsä- ja puutieteet
 molekulaarinen lääketiede ja geeniterapia
 neurotieteet
 psykologia
 puunjalostustekniikka
 saamen kieli ja kulttuuri
 sosiaalipoliittikka
 sosiaalipsykologia
 sosiologia
 soveltava kielitiede
 Suomen historia
 taidekasvatus, taideteollisuus ja kuvallinen viestintä
 teknillinen mekaniikka
 tietojenkäsittelyoppi
 uusi media
 viestintä ja journalismi
 ympäristönsuojelutekniikka
 ympäristöterveys
 ympäristötieteet

Vuoden 1997 projektiraportista poiketen mukaan on laskettu yhteispohjoismaisen NOVA-Gate-aihehakemiston <<http://novagate.nova-university.org/>> alat. NOVAGaten ylläpitoon osallistuvat projektistamme Eläinlääketieteellinen kirjasto, Maatalouskirjasto ja Metsäkirjasto Helsingin yliopistosta. Aihehakemisto tuo Virtuaalikirjaston kokonaisuuteen seuraavat alat: eläinlääketiede, elintarviketieteet, kotitalous- ja kuluttaja-ala, maataloustieteet, metsä- ja puutieteet sekä ympäristötieteet.

Uusia virtuaalikirjastoaloja tuotiin tiedonhakijoille vuonna vain 1998 kolme kappaletta. Oulun yliopiston kirjasto julkaisi kemian rakennetutkimuksen, matematiikan ja teknillisen mekaniikan alakohtaiset virtuaalikirjastot. Aikaisemmin luotujen virtuaalikirjastojen sisältöä päivitettiin.

Vuoden 1999 alussa aloja tulee enemmän lisää. Virtuaalikirjasto alkaa ulottua nyt entistä vahvemmin humanistisille aloille (suomalainen taidemusiikki, teatteri ja tanssi, perinnetieteet). Myös monien kaipaama taloustiede tulee mukaan. Muita vuonna 1999 julkaistavia aloja ovat hydrobiologia, teknillinen kemia sekä ”alkoholi, huumeet ja muut päihteet” että ”sosiaali- ja terveydenhuollon teknologia, menetelmät ja niiden arviointi”. Aihealojen osalta tulee vielä mahdollisesti lisää, sillä entiset projektiosapuolet suunnittelevat internet-resurssien kuvailua uusilta aloilta ja myös uusia projektiosapuolia tullee liittymään mukaan hankkeeseemme. Tätä tieteenalakohtaisten virtuaalikirjastokokonaisuuksien rakentamista tuetaan erityisellä oppaalla. **Vuonna 1999 laaditaan Kansallisen elektronisen kirjaston (FinELib) rahoituksen turvin ”Virtuaalikirjaston rakentajan opas”, joka tulee sisältämään projektin yhteydessä laaditut selvitykset ja ohjeet konkreettisen oppaan muodossa.**

Vuosi 1998 on ollut aikaa, jolloin Virtuaalikirjastoprojektissa on kuljettu **kohti tietokantaratkaisun laajamittaista hyödyntämistä**. Projektin kokouksissa ja postituslistalla on edetty yleiseltä tasolta hyvin yksinkertaisiin digitaalisen materiaalin jäsentämistä koskeviin kysymyksiin.

Vuonna 1997 saatujen kokemusten pohjalta projektissa päätettiin ottaa käyttöön englantilaisen eLib-projektin <<http://www.ukoln.ac.uk/services/elib/>> piirissä tehty ROADS-tietokantaohjelmisto <<http://www.ilrt.bris.ac.uk/roads/>>, joka on varta vasten suunniteltu internet-resurssija kuvailevien aihehakemistojen ylläpitoon. ROADS-ohjelmiston käyttöönotosta Virtuaalikirjastossa kerrotaan enemmän raportin luvussa Operaatio ”ROADS”.

Tietokantaratkaisu tulee näkymään Virtuaalikirjaston aihehakemistokokonaisuuden käyttäjälle vuonna 1999. Suuri osa entisistä tieteenalakohtaisista listamaisista virtuaalikirjastoista muuttuu tällöin tietokantamuotoisiksi. Uusien tieteenalojen osalta luetteloidaan materiaalia suoraan ROADS-tietokantoihin. Tekniseltä kannalta katsottuna Virtuaalikirjasto tulee muuttumaan kuuden ROADS-tietokannan kokonaisuudeksi, jotka yhdistetään hakusysteemillä.

Tietokantaratkaisuun siirtymiselle on selkeät syynsä.

Virtuaalikirjaston laajeneminen vaatii kokonaisuuden organisoimista uudelleen. Aihehakemistoon tällä hetkellä kuvattu reilun 5000 internet-resurssien tietovaranto pitää saada käytettävämmäksi niin tiedonhakijan kuin tiedon kuvailijan osalta.

Tietokantamuotoon siirtyminen helpottaa Virtuaalikirjastosta tapahtuvaa tiedonhakua. Aihekohtaisen linkkilistojen selailun lisäksi tietoa voi hakea jatkossa myös monipuolisella sanahaulla. Internet-resurssit ovat nyt myös paremmin kuvattu: listamaisissa virtuaalikirjastoissa olevien linkkien viitteellisten kuvailujen sijaan internet-resurssit esitetään nyt täsmällisinä asiasanoitettuna, yhtenäisiin luettelointiohjeisiin perustuvina viitteinä.

Tietokantaratkaisu edistää Virtuaalikirjaston hoitajien työtä. Tietokantamuodossa olevia internet-resurssien kuvailuja on helpompi ylläpitää ajan tasalla. Aineiston luetteloiijat voivat lisätä ja päivittää viitteitä [www-lomakkeella](http://www.lomakkeella) suoraan virtuaalikirjaston tietokantaan. Monimuotoiset aineiston luokittelumahdollisuudet takaavat, että internet-resurssit ovat aina oikeissa ”lokeroissaan” kuvailujen osalta. Kaikki edellä mainittu merkitsee sitä, että Virtuaalikirjastojen sisältötuotantoa ja päivitystä voidaan jatkossa siirtää enenevässä määrin osaksi kirjastojen perinteistä sisällönkuvailu- ja luettelointityötä.

Virtuaalikirjaston kasvaminen ja tietokantaratkaisut tekevät siis jo sinällään aihehakemistosta käyttäjäystävällisemmän tiedonhakijalle. Pelkkä laajeneminen ja uudenlaiset hakusysteemit eivät kuitenkaan riitä, kun pyritään palvelun hyvään käytettävyyteen. **Virtuaalikirjaston opastusta** <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/opastus.html>> on kehitettävä edelleen uutta kokonaisuutta palvelevaksi. Vuonna 1998 palveluun lisättiin tietokilpailun muotoon tehdyt harjoitustehtävät, jotka ohjaavat Virtuaalikirjaston käyttöön ja myös muuhun intresseistä tapahtuvaan tiedonhakuun. Ennen Virtuaalikirjaston tietokantojen julkistamista opastuspalveluun liitetään täsmennetyt hakuohjeet niin ROADS-tietokannoista kuin listamaisista virtuaalikirjastoista tehtävän tiedonhaun tueksi. Opastuspalvelun on pystyttävä ohjaamaan tiedonhakijaa erityyppisten ja erinäköisten Virtuaalikirjaston osakokonaisuuksien käyttöön. Hajautetun ratkaisumme heterogeisuus ei saa haitata Kuningas Tiedonhakijaa.

Myös Virtuaalikirjaston **käyttöliittymän** osalle kohdistuu muutospaineita. Optimaalisessa tapauksessahan jo käyttöliittymän itsessään tulisi ohjata selkeästi tiedonhakijaa ilman mitään opastuksia hänen etsimänsä tiedon lähteille. Perustyötä käyttöliittymän muutokselle on jo tehty. Taideteollisen korkeakoulun kirjaston palkkaama graafikko Sakke Yrjölä suunnitteli vuonna 1998 uuden logon lisäksi yläpalkkiratkaisun (ks. esim.

<<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/roads.htm>>) visuaalisen mallin Virtuaalikirjaston sivuilla tapahtuvaan navigointiin. Projektin tekemässä jatkokehitystyössä hiottua yläpalkkisysteemiä hyödynnetään Jyväskylän yliopiston, Oulun yliopiston ja Tampereen yliopiston kirjastojen tietokannoissa, Virtuaalikirjaston etusivulla ja opastuksessa. Myös edellä mainittu-

jen tietokantojen rakenne viitetulostusten ulkoasusta lähtien perustuu yhtenäiseen malliin. Yläpalkkiratkaisua voidaan soveltaa myös niihin listamaisiin Virtuaalikirjastoihin, joita ei muuteta tietokantamuotoon. Sen sijaan NOVAGate-aihehakemisto, Kuopion yliopiston virtuaalikirjasto ja Taloustieteiden virtuaalikirjasto tulevat olemaan Virtuaalikirjastossa omanlaisia, yleisestä ulkoasumallista poikkeavia alakokonaisuuksia, jotka kuitenkin yhteinen Virtuaalikirjasto-logo sitoo kokonaisuuteen.

Onko Virtuaalikirjastossa ollut kävijöitä? Onko sitä tarvittu? Onko siis edellä mainittuun kehitystyöhön tarvetta?

Kyllä. Palvelumme ei ole Yagoon kaltainen internetin yleishakemisto, mutta suomalaiselle tiedeyhteisölle suunnattuna erikoishakemistona sitä käytetään. **Virtuaalikirjastoon on tehty vuonna 1998 sen etusivulta <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/virtuaalikirjastot.html>> noin 40.000 käyntiä.** Moniin tieteenalakohtaisiin virtuaalikirjastoihin on menty oletettavasti myös suoraan ilman käyntiä etusivulla, joten todellinen Virtuaalikirjaston käyttäjämäärä on suurempi. (Käyttäjiltä saadusta palautteesta kerrotaan enemmän luvussa ”Gallupin kertoma”).

Palvelumme on löydetty. Kun tehdään AltaVistalla haku (link:www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/), huomataan, että **Virtuaalikirjasto on monin linkkein kiinni internetissä.** Aihehakemistoomme pääsee mm. kirjastojen, oppilaitosten sekä yksityisten henkilöiden kotisivuilta. Jotta Virtuaalikirjaston palvelu näkyisi entistä paremmin internetin kaaoksesta, päätettiin vuonna 1998 alkaa kuvailla Virtuaalikirjaston **www-sivuja Dublin Core** -metadatformaatilla. Myöhemmin tästä ratkaisusta tulee olemaan hyötyä tiedonhaussa, kun Nordic Metadata -projektin <<http://renki.helsinki.fi/meta/>> Nordic Web Index -hakukoneeseen <<http://nwi.funet.fi/>> suunnittelema metadata-hakuominaisuus toteutuu myös suomalaisten **www-sivujen osalta.** (Lisäksi olisi toivottavaa, että universaalit ja suosituimmat hakukoneet kuten AltaVista ja HotBot ottaisivat jatkossa huomioon sisällönkuvaailussa joustavan ja monipuolisen Dublin Core -formaatin.)

Varsinaista **laajamittaista tiedotustoimintaa** Virtuaalikirjastosta on vuonna 1998 tehty niukanlaisesti. Mitään erityistä tiedotettavaa ei ole ollut. Tietokantaratkaisujen julkaisemisen aikoihin vuoden 1999 alkupuolella on odotettavissa tiedotuskampanja. Mahdollisesti tiedotuksen aiheena on tällöin myös se että Virtuaalikirjasto löytyy yksinkertaisemman **www-osoitteen** (esim. www.virtuaalikirjasto.fi) takaa.

Toki tiedeyhteisön piirissä riittää kyllä aihetta Virtuaalikirjaston lanseeraamiselle. Niinpä hankettamme on esitelty koulutustilaisuuksissa ja muissa tapahtumissa. Esimerkiksi sitä esiteltiin Metsäkirjaston toimesta Metsäviikon näyttelyssä 30.-31.3.1998 ja Metsä- ja puualan tietoverkoissa -seminaarissa 6.11.1998 metsä- ja puualan organisaatioille <<http://honeybee.helsinki.fi/mmhf/esitelma.htm>>. Tällaisten tapahtumien kautta saadaan Virtuaalikirjastoa hyvin tunnetuksi eri alojen organisaatioiden kanssa. Mahdollisesti sitä kautta avautuu keinoja myös tiedontuottajayhteistyöhön: eräänä projektin tavoitteenahan on, että aihehakemiston käyttäjät osallistuisivat sen kehittämiseen myös tietovarannon kartuttajina.

Jatkossakin **yleistä tiedotusta** tehdään projektin koordinaattorin, Jyväskylän yliopiston kirjaston toimesta. **Jokainen projektiosapuoli** tekee tiedotusta taustaorganisaationsa piirissä. **Alakohtaisten virtuaalikirjastojen laatijat** hoitavat itse tiedotuksen ko. virtuaalikirjaston tieteenalan taustaorganisaatioihin ja julkaisuihin. Tiedotuskanavina toimivat edelleen mm. lehdet, postituslistat ja uutisryhmät.

Esittelyn tueksi on laadittu Virtuaalikirjastosta esitteet suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Ne löytyvät pdf-formaatissa sivulta <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/virtu.htm>>.

OPERAATIO "ROADS"

ROADS <<http://www.ilrt.bris.ac.uk/roads/>> on englantilaisen Elib-projektin <<http://www.ukoln.ac.uk/services/elib/>> yhteydessä kehitetty ja mm. sen monissa aihehakemistoissa (esim. SOSIG <<http://sosig.ac.uk/>>) käytetty tietokantaohjelmisto, joka tarjoaa hyvän kokonaisvaltaisen ratkaisun aihehakemiston laatimiselle.

ROADS on ilmainen public domain -ohjelmisto. Se toimii korkeakoulumaailmassa suositussa Unix-ympäristössä. Ohjelmistoa kehitetään jatkuvasti, uusien versio (v2.1) on ilmestynyt joulukuussa -98.

Virtuaalikirjastoprojekti sai tuntumaa tietokantaohjelmaan vuonna 1997. Kuopion yliopiston kirjasto asensi tuolloin omalle koneelleen ROADS v1:n <<http://www.uku.fi/kirjasto/virtuaalikirjasto/>>. Samana vuonna projektiin liittyivät myös Maatalouskirjasto ja Metsäkirjasto. Ne kuuluvat pohjoismaiseen NOVAGate-hankkeeseen, joka ylläpitää maatalous- metsä- ja eläinlääketieteen ROADS-tietokantaa <<http://novagate.nova-university.org/>>. Vuotta myöhemmin Virtuaalikirjastoprojektiin tuli Eläinlääketieteellinen kirjasto, joka on myös mukana NOVAGate-yhteistyössä.

Heikki Laitinen Kuopion yliopiston kirjastosta kuvaili Virtuaalikirjastoprojektin vuosiraportissa 1997 ROADSia seuraavasti:

Ohjelmistopaketti sisältää käyttäjän tarpeiden mukaan muokattavat perustyökalut internet-aineiston luettelointiin, aiheenmukaisten listojen sekä uutuusluetteloiden tuottamiseen, sanahakuun sekä tietokannan ylläpitoon (mm. linkkien toimivuuden tarkastus). Muokattavuus koskee sekä toiminnallisia ominaisuuksia että käyttöliittymän visuaalista ulkoasua. Materiaalia aihehakemistoon voidaan tuottaa etätoimintona lomakkeilla, joilla tieto saadaan välityksi tietokantaan ylläpitäjälle tai salasanojen ja käyttäjätunnuksen kautta suoraan tietokantaan. ROADSin hakumahdollisuudet ovat monipuoliset. Tiedonhakuja voi tehdä vapaatekstinä tai kohdistettuna haluttuun tietokenttään (esim. aineistotyytit). Sanankatkaisu ja Boolean operaattorit kuuluvat ROADSin haun ominaisuuksiin. [...] Ja kun tietokanta on saatu pystyyn, sen ylläpito on vaivatonta, paljon vaivattomampaa nykyisiin listamaisiin virtuaalikirjastohin nähden.

Saatujen kokemusten pohjalta **Virtuaalikirjastoprojekti päätti vuonna 1998 siirtyä laajamittaisesti hyödyntämään ROADS-ohjelmistoa aihehakemistossaan.** Tämän päätöksen taustalla oli myös tieto ROADSin kehittämisestä. Ohjelmiston uuteen versioon (v2) luvattiin skandinaavisten kirjainmerkkien tuki ja myös mahdollisuus hajautettuun tiedonhakuun useamman ROADS-tietokannan välillä.

Varsinaiseen konkreettiseen työhön ROADS-ohjelmistojen asentamisessa päästiin syksyllä, sillä ROADS v2:n julkaisuajankohta siirtyi alunperin ilmoitetusta heinäkuusta syyskuun loppuun.

Tätä ennen tehtiin alustavaa työtä tietokantaratkaisuun siirtymiseksi. **Projekti osallistui yhteistyössä käyttöliittymäsuunnitteluun ja yhteisten tallennusohjeiden sekä luettelointisääntöjen laadintaan.** Virtuaalikirjaston ROADS-tietokannoille laadittiin ulkoasumalli, joka

perustuu graafikko Sakke Yrjölän hahmotteleman yläpalkkisysteemin malliin (ks. esim. <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/roads.htm>>). Tallennusohjeita- ja luettelointisääntöjä alettiin kehittää yhteisesti Jyväskylän yliopiston kirjaston koordinoimassa tallennusalus-taryhmässä. Kehitystyön tuloksena saatiin tarkennut ohjeet ROADSin pakollisista ja vapaaehtoisista kentistä, sekä niihin liittyvistä sisällönkuvailuohjeista <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/tallroad.doc>>). Jokainen ROADS tietokannan perustava projektiosapuoli soveltaa näitä ohjeita yhdessä Virtuaalikirjaston valintakriteerien kanssa <<http://www.uku.fi/kirjasto/projekti/virtuaali/kriteerit.html>>. Yhtenäisyys kentissä (pakolliset kentät, kenttien nimeäminen) on tärkeää hajautetun haun toteuttamisen kannalta. Tarkemmat tallennusohjeet parantavat oleellisesti myös Virtuaalikirjaston palvelun laatua: listamaisiin virtuaalikirjastoihin nähden sisällönkuvailun raamit ovat tiukentuneet. Nyt tiedonhakija saa internet-resurssista hyvät asiasanoitetut kuvaukset.

Tietokantaratkaisuun liittyvässä suunnittelutyössä otettiin huomioon myös uusien listamaisten virtuaalikirjastojen rakentamishankkeet. Tiedossa oli se tosiasia, että alle sadan viitteen linkkikokoelma toimii aivan hyvin listamaisena. **Listamaisten virtuaalikirjastojen rakentajien avuksi tehtiin tallennus-alusta**, joka tukee myöhemmin tapahtuvaa ROADS-tietokantaan siirtymistä. JavaScriptiin perustuva alusta rakentaa listamaisen virtuaalikirjaston viitteen sel-laiseen muotoon, että se on myöhemmin helposti muunnettavissa ROADS-tietueeksi <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/tallennu.htm>>.

ROADS-ohjelmistoa päästiin asentamaan lokakuussa. Se asennettiin **Jyväskylän yliopiston kirjaston, Oulun yliopiston kirjaston, Tampereen yliopiston kirjaston ja Helsingin Kauppakorkeakoulun kirjaston www-palvelinkoneille**. Tämän jälkeen oli edessä ROADSin konfigurointityö. Ohjelmisto piti muokata Virtuaalikirjastoprojektille sopivaksi mm. tallennuskenttien ja ulkoasuratkaisujen osalta. Myös ohjelmiston uuden version tekninen toimivuus piti varmistaa

Työtä hidasti se harmittava tosiseikka, että **ROADS v2 ei ollut täysin valmis ilmestyessään**, vaan siitä löytyi paljon bugeja. Esimerkiksi Jyväskylän Yliopiston kirjaston ROADSiin asen-nettiin varsinaisen ohjelmiston installoinnin jälkeen 10 korjaustiedostoa <<http://www.roads.lut.ac.uk/v2/patches/>>. Virtuaalikirjastoprojektin piiristä etenkin Lasse Haataja (OuYK), Heikki Laitinen (KuYK) ja Rami Heinisuo (TaY) osallistuivat aktiivisesti bugien metsästyksen ja niiden korjaamiseen. Heidän kädenjälkensä näkyi joulukuun alussa ilmestyneessä ROADSin päivityksessä v2.1.

Myös ROADSin alkuperäiset asennusmanuaalit koettiin suurpiirteiksi ja osin virheellistikin tietoa sisältäviksi. Heikki Laitisen toimittamasta ROADS v2 -tietokannan käyttöönottajen pikaoppaasta <<http://www.uku.fi/kirjasto/virtuaalikirjasto/roadsman.pdf>> oli hyötyä asennus-työssä. Sen lisäksi tietokantojen pystytyksen aikana tehtiin projektissa yhteistyötä ja avunan-toa atk-tekniikoiden kysymysten osalta puhelimitse, sähköpostitse ja myös konkreettisesti yhteis-työssä saman näyttöruudun äärellä.

Vuoden vaihteessa ROADS v2:n tekniset ongelmat on ratkaistu ja tietokannat voidaan julkis-taa asiakkaille vaiheittain, kun luetteloitujen internet-resurssien määrä on tieteenalakohtaisesti tarpeeksi kattava ja tietokannan käyttöönottoon liittyvät viimeistelytyöt on tehty. Ensimmäi-seksi Virtuaalikirjasto tarjoaa asiakaskäyttöön uusista tietokannoista Taloustieteiden virtuaa-likirjaston <<http://helecon.hkkk.fi/virtuaalikirjasto/>> ja Virtuaalikirjasto Jyväskylän <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/roads.htm>>.

Tietokantojen valmistumisen jälkeen voidaan aloittaa myös kehityshanke, jossa tieto-kannat yhdistetään hajautetun haun piiriin. Oulun yliopiston kirjasto ottaa hoidettavak-seen hajautetun haun keskuspalvelimen. Apuna tehtävässä on Teknillisen korkeakoulun kirjas-

ton vuonna 1998 tekemästä testaustyöstä saatu kokemus. Testauksen lisäksi TKK:n kirjastossa on toteutettu moduuli hajautetun haun hallintaa varten sekä käyttöliittymämoduuli aineiston syöttämisen tueksi. Haku tulee tapahtumaan alussa ROADSin Whois+-protokollan pohjalta. Sen taustalla tehdään kuitenkin testaustyötä Z39.50-protokollan (Oulun yliopiston kirjasto) ja LDAP-protokollan (CSC Tieteellinen Laskenta) käytöstä hajautetussa haussa.

Näin tietokantaratkaisu kehittyi hajautetun haun toteutumisen myötä entistä käyttäjäystävällisemmäksi. Toinen käyttäjäystävällisyyttä lisäävä piirre Virtuaalikirjastossa olisi toteutuessaan **elektronisten asiasanastojen ja/tai Virtuaalikirjaston sisällönkuvailussa käytettyjen asiasanojen hyödyntämismahdollisuus tiedonhaussa**. Tämänlaisen ratkaisun toteuttamisen osalta teki selvitystyötä vuonna 1998 Maatalouskirjasto. ROADS-ohjelmistossa ei ole itsessään valmista komponenttia sisällönkuvailussa käytettyjen asiasanojen käyttöön, joten ratkaisu tämän hakumahdollisuuden käyttöön on kehitettävä itse tai etsittävä muualta.

Tietokantojen sisältötuotannossa tulee olemaan kaksi vaihtoehtoa: tietokannan ylläpitäjä tuottaa itse kaiken materiaalin omaan ”Virtuaalikirjasto-ROADSiin” tai sisältöentuotanto tapahtuu konsortiossa. Tällä hetkellä Oulun yliopiston kirjasto ja Tampereen yliopiston kirjasto huolehtivat itsenäisesti omien tietokantojensa tuotannosta. Sen sijaan Taloustieteiden virtuaalikirjasto rakentuu yhteistyössä Helsingin kauppakorkeakoulun kirjaston ja Svenska Handelshögskolans Bibliotekin kanssa. Vastaavasti ”Virtuaalikirjasto Jyväskylää” tuottavat tällä hetkellä Jyväskylän yliopiston kirjaston (alat: gerontologia, hydrobiologia, kasvatustieteet ja koulutus, kulttuurintutkimus, liikuntatiede, psykologia ja soveltava kielitiede) kanssa omiltaan Sibelius-Akatemian kirjasto, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjasto, Taideteollisen korkeakoulun kirjasto ja Teatteri- ja tanssialan keskuskirjasto (suomalainen taidemusiikki, perinnetieteet, taidealat, teatteri ja tanssi).

GALLUPIN KERTOMAA

Kahtena edellisenä vuonna käyttäjäpalautetta Virtuaalikirjastosta kerättiin käyttäjäkyselylomakkeella <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/kysely.htm>>. Kaksitoista kysymysosiota sisältävänä lomake oli varsin laaja ja yksityiskohtiin pureutuva: se ei tuntunut kovin houkuttelevalta palautevälineeltä kiireiselle tiedonetsijälle. (Käyttäjäkyselyiden tulokset löytyvät vuosiraporteista <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/raportti/>>, <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/raportti97/>>). Projektin piirissä heräsi ajatus kerätä palautetta kevyemmän kyselyn kautta. Vuoden 1998 alussa julkistettiin Virtuaalikirjaston Pika-gallup-lomake <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/lomak.htm>>, joka keskittyy kysymään tiedonhakijalta oleellista tietoa: 1) Löysitkö virtuaalikirjastosta etsimääsi tietoa? 2) Oliko virtuaalikirjastoa helppo käyttää? Samassa lomakkeessa on myös tekstikenttää laajempaa kommentointia ja linkkiehdotusten esittämistä varten. Lomakkeesta avautuu linkki entiseen, laajempaan käyttäjäkyselylomakkeeseen. Pika-gallupiin on linkki jokaisesta tieteenalakohtaisesta virtuaalikirjastosta. (NOVAGate-aihehakemistosta <<http://novagate.nova-university.org/>> järjestettiin 16.11.-10.12.1998 erillinen koe-evaluointi, sen tuloksia esitellään tämän raportin liitteessä.)

Seuraavaksi esitellään **pika-gallupin vastauksia ajalta 1.9. - 30.11.1998**. Kolmen kuukauden kuluessa kyselystä saatiin 54 arviota. Tuona aikana lomakkeen sivulla käytiin kävijälaskurin mukaan noin 547 kertaa. Tähän lukuun nähden vastausprosentti on n. 9,9 %. Virtuaalikirjaston etusivulla <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/virtuaalikirjastot.html>>, josta on pääsy kaikkiin projektin virtuaalikirjastoihin, oli kävijöitä tuona aikana noin 1500. Vastausprosentti tuohon lukuun nähden on 3,6 %. (Likiarvoista on otettu pois arvioidut projektiryhmän käynnit sivulla, esim. sivujen päivitys).

On kuitenkin huomattava, että Virtuaalikirjaston etusivulla oleva laskurin lukema ei paljasta tieteenalakohtaisissa virtuaalikirjastoissa käyneiden määrää kokonaisuudessaan. Tieteenalakohtaisiin virtuaalikirjastoihin on tultu myös suorien linkkiyhteyksien kautta käymättä etusivulla. Näin ollen virtuaalikirjastoihin tutustuneiden määrä tuona aikana on suurempi kuin 1500.

Saatuja tuloksia ei voida pitää tilastollisesti kovin merkittävänä - vastaaminen ei ole perustunut satunnaisotantaan vaan vastaajan omaan toimeliaisuuteen ja kiinnostukseen. Kuitenkin jotain suuntaviivoja tulokset antavat.

Eri tieteenalojen osalta tehtiin arvioita seuraavasti:

Aate- ja oppihistoria 1
 Arkeologia 4
 Arkkitehtuuri, sisustusarkkitehtuuri ja huonekalusuunnittelu
 Avaruustutkimus 3
 Ekologia 1
 Elintarviketieteet (NOVAGate)
 Eläinlääketiede (NOVAGate)
 Energiatekniikka 2
 Farmasia
 Fysiikka 1
 Geologia 4
 Geriatria 2
 Gerontologia
 Hoitotiede ja terveydenhuolto 4
 Informaatiotekniikka 1
 Informaatiotutkimus, kirjasto- ja tietopalveluala 2
 Kasvatus ja koulutus 9
 Kemian rakennetutkimus
 Kliininen ravitsemustiede
 Kotitalous- ja kuluttaja-ala (NOVAGate)
 Kulttuurintutkimus
 Liikuntatiede 2
 Maantiede 1
 Maataloustieteet (NOVAGate)
 Matematiikka
 Metsä- ja puutieteet (NOVAGate)
 Molekulaarinen lääketiede ja geeniterapia 1
 Neurotieteet
 Psykologia 3
 Puunjalostustekniikka
 Saamen kieli ja kulttuuri 1
 Sosiaalipolitiikka 1
 Sosiaalipsykologia
 Sosiologia
 Soveltava kielitiede
 Suomen historia
 Taidekasvatus, taideteollisuus ja kuvallinen viestintä 1
 Tietojenkäsittelyoppi
 Teknillinen mekaniikka
 Uusi media 1
 Viestintä ja journalismi 2
 Ympäristönsuojelutekniikka 1
 Ympäristöterveys
 Ympäristötieteet (NOVAGate) 1
 Ei merkannut, mitä arvioi 5

Vastausmäärään (54) nähden tieteenalojen määrä (44) on niin suuri, että on luonnollista, että monilta aloilta ei tullut yhtään arviota. Kysymysten osalta jakaumat asettuivat seuraavasti:

Aiotko käyttää tätä virtuaalikirjastoa uudelleen?

Löysitkö Virtuaalikirjastosta etsimääsi tietoa?

	kpl	%
kyllä	30	55,6
en	24	44,4
yht.	54	100,0

Oliko Virtuaalikirjastoa helppo käyttää?		
	kpl	%
kyllä	45	83,3
ei	9	16,7
yht.	54	100,0

Tulokset ovat tulkittavissa varsin positiivisiksi. Vaikka alla olevan edellisvuotena esitetyn ”oleellisen kysymyksen” tuloksiin nähden Virtuaalikirjastoon suhtauduttiin kriittisemmin, niin kuitenkin Virtuaalikirjaston toimivuus tiedonhaussa on suhteellisen hyvää tasoa: sitä on suurimman osan mielestä helppo käyttää ja yli puolet vastanneista myös löysi etsimäänsä; tulee aina muistaa, ettei mikään tiedonlähde pysty olemaan tiedon löydettävyydessä täydellisen toimiva. On mielenkiintoista katsoa jatkossa, parantavatko kuinka paljon Virtuaalikirjaston alojen lisääminen ja tietokantaratkaisut palvelun laatua.

Aiotko käyttää tätä virtuaalikirjastoa uudelleen?

(Käyttäjäkysely 1997, oman tieteenalansa virtuaalikirjastoa arvioineet:)

	kpl	%
kyllä	99	94,3
en	5	4,8
(ei vastausta)	1	0,9
yht.	105	100,0

Kirjallisten kommenttien osalta gallupissa jatkui paljolti edellisvuosien käyttäjäkyselyn linja. Vastaajat toivoivat lisää aloja Virtuaalikirjastoon. Linkkien toivottiin olevan paremmin ajan tasalla: internetin tietoresursseissa tapahtuva muutos asettaa haasteita Virtuaalikirjaston ylläpitäjille. Suomenkielisen materiaalin vähyyttä valiteltiin, vaikka tosiasia on, että tiedeyhteisön piirissä käytettävä internetistä saatava materiaali on yleensä universaalia englantia. Joillekin oli koko virtuaalikirjasto-käsite epäselvä. Virtuaalikirjastoon toivottiin parempia hakumahdollisuuksia. Gallupiin vastaajat tekivät myös yksityiskohtaisia tiedonhakukysymyksiä ja antoivat linkkiehdotuksia.

Kiitostakin tuli. Virtuaalikirjastoa pidettiin käteväenä ja selkeänä tiedonhaun välineenä.

Ohessa kirjallisia kommentteja myös edellä mainitun tarkasteluajankohdan ulkopuolelta:

Virtuaalikirjastossa ei ole kohtaa ”filosofia”. Miksi?

Olisi syytä saada taiteelle ja kirjallisuudentutkimukselle oma kirjastonsa.

Hyvältä vaikuttava palvelu. Taloustieteet ja tilastotiede eivät löytyneet.

Toivon lisää suomenkielisiä tutkimusraporteja ja muita suomenkielisiä lehtiä ym. julkaisuja.

Kun katsetsee sisältöä, herää kysymys, olemmeko Suomessa. Eikö voitaisi ajatella suomalaisia lukijoita? Vai eiko löydy asiantuntevaa kirjoitusta suomeksi? Jokaisen on helpompi lukea asiaa äidinkielellään. Arvostelu koskee koko Virtuaalikirjastoa. Näkykö tässäkin tiedeyhteisön halu eristäytyä? Tietoa tarvitsevat myöskin tavalliset Suomen kansalaiset, jotka eivät ole hankkineet riittävää kielitaitoa. Heitäkin olisi muistettava veromarkoilla rakennettavassa järjestelmässä. Toivottavasti suomenkielistäkin tekstiä alkaa

ilmestyä. Pitääkö suomalaisuuskampanja aloittaa jälleen? Suomalaiset, kirjoittakaa suomeksi suomalaisille.

Linkit olisi syytä pitää ajan tasalla; tuntuu, että monet johtavat vain Erroriin

Millä tavalla virtuaalikirjasto eroaa tavallisesta kirjastosta, johon minulla on kyllä yhteys tietokoneen kautta?

Laittakaa Virtuaalikirjastolle oma sisäinen haku. Erikoistunut tieto kattaa useita eri tieteenaloja, ja se vaikeuttaa yhden käsitteen rinnakkaista etsintää yli tieteenalojen rajojen.

Etsiskelin tarkempaa informaatiota biokaasun käytöstä haja-asutusalueella.

Eipä sitä joka päivä löydäkään internetistä jotain näin totaalisen hyödyllistä. Virtuaalikirjasto löysi heti tiensä Bookmark-listani kärkeen, ja tulen varmasti takaisin monta kertaa. Toivon, että palvelu kasvaa ja kukoistaa, idea on nimittäin niin harvinaisen erinomainen, että kehuja voisi kirjoittaa useammankin sivun verran. Kiitos.

Olen joskus aikaisemminkin käynyt teidän sivuillanne ja silloin minulle jäi sellainen kuva, että en tahtonut löytää sitten niin yhtään mitään. Nyt sain kuitenkin iloisesti yllättyä, sillä löysin paljon toivon mukaan hyödylliseksi osoittautuvaa teitoa. Siis kymmenen pistettä teille!

Kirjaston sisältö oli jotakuinkin sellainen kuin oletinkin - tärkeimmät alat olivat edustettuina. Utta oli erityisesti Avaruusteknologia - nuori tieteenala!

Kiitosta saa erityisesti huolellinen ja viimeistelty kieli. Virheitä en löytänyt ainoatakaan - kieli oli kieliopillisesti oikeaa ja sujuvaa, helppoa lukea ja vaikeasti kiitettävän tasoiselta muutoinkin. Erinomaista! Korkeatasoista on helppo arvostaa. Jatkakaa vain samaa linjaa... Virtuaalikirjaston sivuille palaa mielellään uudelleen.

Minulle etäiskäyttäjänä täällä Moskovassa mielenkiintoinen ja hyödyllinen

Käyttäjäpalautteella on jatkossakin suuri merkitys Virtuaalikirjaston kehitystyössä. Palautetta kerätään edelleen pika-gallup-lomakkeella. Myös muuta evaluointia kehitetään. Vuonna 1998 laadittiin Metsäkirjaston toimesta **käyttäjätestausmalli ja evaluointiohjeet** <<http://honeybee.helsinki.fi/mmhf/virpi/evaluointi.htm>>, joita kirjastot voivat hyödyntää järjestäessään käyttäjätestauksia omille sidosryhmilleen.

Virtuaalikirjastoprojekti vuonna 1998 - raportin tiivistelmä

Vuodesta 1996 lähtien on Virtuaalikirjastoprojektissa rakennettu suomalaisen tiedeyhteisön käyttöön internet-resursseja tarjoavaa aihehakemistoa. Alussa mukana oli viisi korkeakoulu-kirjastoa. Vähitellen projektiryhmä on kasvanut 16 tietopalveluorganisaation muodostamaksi yhteisöksi. Tällä hetkellä mukana projektissa ovat:

Jyväskylän yliopiston kirjasto (koordinaattori)
 Eduskunnan kirjasto
 Eläinlääketieteellinen kirjasto (Helsingin yliopisto)
 Helsingin kauppakorkeakoulun kirjasto
 Kuopion yliopiston kirjasto
 Maatalouskirjasto (Helsingin yliopisto)
 Metsäkirjasto (Helsingin yliopisto)
 Oulun yliopiston kirjasto
 Sibelius-Akatemian kirjasto
 Stakesin tietopalvelu
 Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjasto
 Svenska Handelshögskolans Bibliotek
 Taideteollisen korkeakoulun kirjasto
 Tampereen yliopiston kirjasto
 Teatteri- ja tanssialan keskuskirjasto
 Teknillisen korkeakoulun kirjasto

Vajaassa kolmessa vuodessa projekti on kehittänyt aihehakemiston 44 alaa käsittäväksi kokonaisuudeksi, Virtuaalikirjastoksi, joka sisältää reilut 5000 tietopalvelun ammattilaisten tekemää viitettä internet-resursseista. Vuoden 1998 lopussa Virtuaalikirjastossa on tietoa seuraavilta aloilta:

aate- ja oppihistoria
 arkeologia
 arkkitehtuuri, sisustusarkkitehtuuri ja huonekalusuunnittelu
 avaruustutkimus
 ekologia
 elintarviketieteet
 eläinlääketiede
 energiatekniikka
 farmasia
 fysiikka
 geologia
 geriatria
 gerontologia
 hoitotiede ja terveydenhuolto
 informaatiotekniikka
 informaatiotutkimus sekä kirjasto- ja tietopalveluala
 kasvatus ja koulutus
 kemian rakennetutkimus
 kliininen ravitsemustiede
 kotitalous- ja kuluttaja-ala
 kulttuurintutkimus
 liikuntatiede
 maantiede
 maataloustieteet
 matematiikka
 metsä- ja puutieteet
 molekulaarinen lääketiede ja geeniterapia
 neurotieteet
 psykologia
 puunjalostustekniikka
 saamen kieli ja kulttuuri
 sosiaalipolitiikka

sosiaalipsykologia
 sosiologia
 soveltava kielitiede
 Suomen historia
 taidekasvatus, taideteollisuus ja kuvallinen viestintä
 teknillinen mekaniikka
 tietojenkäsittelyoppi
 uusi media
 viestintä ja journalismi
 ympäristönsuojelutekniikka
 ympäristöterveys
 ympäristötieteet

Vuonna 1998 ei merkittävää lisäystä Virtuaalikirjaston alojen määrään tullut. Ainoastaan Oulun yliopiston kirjaston toimesta julkistettiin alakohtaiset matematiikan, kemian rakennetutkimuksen ja teknillisen mekaniikan virtuaalikirjastot. Aikaisempina vuosina laadittujen virtuaalikirjastojen sisältöjä päivitettiin.

Taustalla tapahtui kuitenkin runsaasti kehitystyötä. Projektin toiminta keskittyi suurimmaksi osaksi englantilaisen Elib-projektin piirissä rakennetun ROADS-tietokantaohjelmiston <<http://www.ilrt.bris.ac.uk/roads/>> käyttöönottoon. Jatkossa ohjelmistoa käytetään laajasti hyväksi Virtuaalikirjaston alakohtaisissa viitekokoelmissa. Ohjelmiston päivitetyn version ilmestymisen viivästyminen aiheutti sen, että ROADS-tietokantoja saatiin pystytettyä vasta vuoden loppupuolella. Tällöin asennettiin Helsingin kauppakorkeakoulun kirjaston, Jyväskylän yliopiston kirjaston, Oulun yliopiston kirjaston ja Tampereen yliopiston kirjaston palvelinkoneiden yhteyteen ROADS-tietokannat. Aikaisemmin ROADS-tietokantaratkaisua on jo käytetty Kuopion yliopiston kirjaston rakentamassa virtuaalikirjastossa <<http://www.uku.fi/kirjasto/virtuaalikirjasto/>> ja yhteispohjoismaisessa NOVAGate-aihehakemistossa <<http://novagate.nova-university.org/>>, johon Virtuaalikirjastoprojekti on kytköksissä Eläinlääketieteellisen kirjaston, Maatalouskirjaston ja Metsäkirjaston toiminnan kautta.

Vuoden aikana projekti teki yhteistyötä mm. ROADSiin liittyvien tallennus- ja luettelointiohjelmien osalta. Kuopion yliopiston kirjasto konsultoi muita projektiosapuolia atk-tekniisissä kysymyksissä.

Vuoden vaihtuessa uudeksi siirretään entisten listamaisten virtuaalikirjastojen materiaalia ROADS-tietokantoihin. Internet-resursseja kuvaillaan myös uusien alojen osalta. Työ etenee osittain konsortioittain. Sibelius-Akatemian kirjasto, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjasto, Taideteollisen korkeakoulun kirjasto sekä Teatteri- ja tanssialan keskuskirjasto kuvailevat omilta erikoisaloiltaan (suomalainen taidemusiikki, perinnetieteet, taidealat sekä teatteri ja tanssi) internet-resursseja Jyväskylän yliopiston kirjaston pystyttämään ROADS-tietokantaan. Svenska Handelshögskolans Bibliotek rakentaa yhdessä Helsingin kauppakorkeakoulun kirjaston kanssa Taloustieteiden virtuaalikirjastoa.

Uusittuja tietokantamuodossa olevia virtuaalikirjastoja uusine tieteenaloineen on tiedonhakijoiden käytössä vuoden 1999 alkupuolella. Tällöin aletaan myös kokeilla käytännössä hajautettua hakua tietokantojen välillä Teknillisen korkeakoulun kirjaston vuonna 1998 tekemän testaustyön kokemusten pohjalta. Hajautetun haun keskuspalvelinta tulee hoitamaan Oulun yliopiston kirjasto.

Muita kehitystyön kohteita on vuonna 1998 ollut opastuspalvelun <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/opastus.html>> parantaminen (tietokilpailun muodossa olevat harjoitustehtävät, käyttäjätestauksen kehittäminen). Elektronisen asiasanaston (esim. sisällönkuvailussa käytettyjen sanojen) käyttöliittymän hyödyntämistä on tutkittu aihehakemistoratkaisuissa Maatalouskirjaston toimesta. Virtuaalikirjaston ulkoasua on kehitetty

mm. laatimalla uusi ulkoasumalli, joka sopii ROADS-tietokantaratkaisuun (esim. <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/roads.htm>>). Projektin logo on uudistettu.

Virtuaalikirjastoprojekti on toiminut paljolti opetusministeriön tietoyhteiskuntaohjelman rahoituksen turvin, mutta myös osallistujaorganisaatioiden virkatyön osuus on ollut suuri. Yhteistyötä hankkeessa on tehty mm. kokousten ja yhteisen virveli-postituslistan välityksellä. Jyväskylän yliopiston kirjasto on huolehtinut projektin yleiskoordinoinnista.

Työtämme arvostetaan tiedonhakijoiden piirissä. Vuoden 1998 aikana Virtuaalikirjaston etusivulle <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/virtuaalikirjastot.html>> on tehty n. 40.000 käyntiä. Suuri osa käyttäjäkyselyn <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/lomak.htm>> kautta saadusta palautteesta on ollut jatkuvasti myönteistä. Myös Kansallinen elektroninen kirjasto, FinELib tunnustaa hankkeemme arvon keskeisenä internet-resurssien kuvailijana suomalaisen tiedeyhteisön piirissä ja haluaa tukea aihehakemistoamme osana omaa toimenkuvaansa. The Finnish Virtual Library tunnetaan myös maamme rajojen ulkopuolella. Aihehakemistomme on kytköksissä yhteispohjoismaiseen NOVAGate-aihehakemistoon. Kuluvana vuonna projektimme on ollut aktiivisesti mukana ROADS-tietokantaohjelmiston kehitystyössä.

Virtuaalikirjastoprojektin vuosiraportti vuodelta 1998 löytyy kokonaisuudessaan www-osoitteesta <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/raportti98/>> pdf-dokumenttina. Vuoden 1997 raportti löytyy osoitteesta <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/raportti97/>>.

The Virtual Library Project in 1998 - Report Summary

Since 1996, the Virtual Library project has been constructing a subject gateway offering internet resources for the use of the Finnish scientific community. Initially, the project involved five university libraries. Gradually the project group has grown into a community of 16 service organizations. At present, the following libraries are involved in the project:

- Jyväskylä University Library (coordinator)
- Agricultural Library (Helsinki University)
- Forestry Library (Helsinki University)
- Hanken's Library
- Helsinki University of Technology Library
- Helsinki School of Economics Library
- Kuopio University Library
- Library of Finnish Literature Society
- Library of Theatre Academy
- Library of Parliament
- Oulu University Library
- Sibelius Academy Library
- Stakes - Information Service
- Tampere University Library
- University of Art and Design Library
- Veterinary Medicine Library (Helsinki University)

In less than three years, the project has developed its subject gateway into a Virtual Library covering 44 fields and containing some 5,000 Internet references provided by information professionals. At the end of 1998, the Virtual Library offered information on the following fields:

agricultural sciences
 applied linguistics
 applied mechanics
 archaeology
 architecture and furniture & interior design
 art education, art and design, and visual communication
 clinical nutrition
 computer science
 cultural studies
 ecology
 education
 energy technology
 environmental health
 environmental protection technology
 environmental sciences
 Finnish history
 food sciences
 forest and wood sciences
 geography
 geology
 geriatrics
 gerontology
 history of ideas
 home economics and consumer interests
 information technology
 information studies, library and information services
 mass communication and journalism
 mathematics
 molecular medicine and gene therapy
 neurosciences
 new media
 nursing science and health care
 pharmacy
 physics
 psychology
 sami language and culture
 social policy
 social psychology
 sociology
 space research
 sport science
 structural chemistry
 veterinary science
 wood processing technology

1998 saw no significant increase in the number of Virtual Library subject fields. The only new ones were the field-specific virtual libraries in mathematics, structural chemistry, and applied mechanics produced by Oulu University Library. Existing virtual libraries were updated.

In the background, however, a lot of development work was being done. The project's activities focused on the introduction of the ROADS database software <<http://www.ilrt.bris.ac.uk/roads/>> produced in an English Elib-project. From now on, the software will be extensively utilized in the Virtual Library's field-specific reference collections. A delay in the publication of an updated version of the software postponed the construction of ROADS databases until the end of 1998, when ROADS databases were installed on the servers of the Helsinki School of Economics and Business Administration Library, Jyväskylä University Library, Oulu University Library, and Tampere University Library. Prior to

that, ROADS software had been used in the virtual library constructed by Kuopio University Library <<http://www.uku.fi/kirjasto/virtuaalikirjasto/>>, and in the joint Nordic NOVAGate subject gateway <<http://novagate.nova-university.org>>, to which the Virtual Library project is linked via the activities of the Veterinary Medicine Library, Helsinki University Agricultural Library, and the Library of Forestry.

During 1998, the project partners collaborated to solve questions related to ROADS templates and cataloguing instructions. Kuopio University Library provided consultation to other participating libraries in questions of computing technology.

At the beginning of 1999, material from the original list-like virtual libraries will be transferred into ROADS databases. Internet resources in new subject fields will also be described. The work proceeds partly by consortium. The Sibelius-Academy Library, the Library of the Finnish Literature Society, the University of Art and Design Helsinki Library, and the Central Library of Theatre and Dance will describe Internet resources in their own special fields (Finnish art music, folklore, art, and theatre and dance) using the ROADS database set up by Jyväskylä University Library. The Library of the Swedish School of Economics and Business Administration is constructing a virtual library on Economics together with the Helsinki School of Economics and Business Administration Library.

Updated virtual libraries with new subject fields will be available for users in database form in early 1999. At the same time, trialling of distributed searching between databases will start on the basis of experiences gained from testing done by the Helsinki University of Technology Library. Oulu University Library will be managing the server machine of distributed searching.

Other development projects in 1998 included the improvement of help services <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/opastus.html>> (exercises in quiz form, and the development of user testing). The Agricultural Library studied the utilization of an electronic thesaurus (e.g. words used in content description) in subject gateway solutions. The layout of the Virtual Library was improved by designing a new layout model suitable for the ROADS database solution (for instance <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/roads.htm>>). The project was also given a new logo.

The Virtual Library project has largely been financed by the Ministry of Education's programme called "Developing a Finnish Information Society", but the participating organizations have also made a significant contribution as part of their regular work. Collaboration in the project has been realized through meetings and a joint mailing list. Jyväskylä University Library has been responsible for the general coordination of the project.

Our work is highly valued among information seekers. During 1998, the home page of the Virtual Library <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/virtuaalikirjastot.html>> was visited 40.000 times. Most of the feedback from a user inquiry <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/lomak.htm>> was positive. The National Electronic Library, FinELib, also recognizes the value of our project as a central describer of Internet resources within the Finnish scientific community, and wants to support our subject gateway as part of its own job description. The Finnish Virtual Library is also known outside Finland. Our subject gateway is linked to the joint Nordic NOVAGate- subject gateway, and in 1998, our project was actively involved in the development of the ROADS database software.

The Finnish report in its entirety can be found as a pdf-document at the address <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/raportti98/>>. The report for 1997 can be read at <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/raportti97/>>.

Translated by Liisa Hughes, Jyväskylä University Library

LIITTEET

PROJEKTIOSAPUOLIEN RAPORTIT

Eduskunnan kirjasto

Eduskunnan kirjasto tuottaa ELKI-linkkitietokantaa <<http://www.eduskunta.fi/kirjasto/Elki/elki.html>>, joka on rakennettu Trip-tietokanta ja -ohjelmaympäristöön. ELKI-linkkitietokantaa on laajennettu ja uudelleen organisoitu vuoden 1998 aikana. Tietokannassa on tällä hetkellä yli 1 300 linkkiä, joita voidaan selata aiheryhmittelyn mukaan, maittain tai hakea vapailla hakusanoilla.

Keskeinen muutos tietokannan suunnittelussa ja ylläpidossa on sen yhdistäminen Eduskunnan kirjaston ja Valtioneuvoston ja ministeriöiden tietopalvelujen yhteiseksi hankkeeksi.

Yhteistyön alkuvaiheessa on kartoitettu linkkien kokoamisen tilanne tietopalveluissa sekä organisoitu aihealueet uudelleen. Tietokannan ydinaihealueita, kuten EU ja lainsäädäntö on myös laajennettu ja siivottu turhista linkeistä. Sisällönkuvailussa käytetään Valtioneuvoston asiasanastoa ja Deweyn luokitusta, mutta täydennyksenä voidaan käyttää myös muita erikoisalojen asiasanastoja.

Päivikki Karhula (paivikki.karhula@eduskunta.fi), Eduskunnan kirjasto

Eläinlääketieteellinen kirjasto (Helsingin yliopisto)

Projektin tehtävät ja tavoitteet vuonna 1998

Eläinlääketieteellisen ja elintarvikehygienian kotimaisten tietovarantojen kartoittaminen, arviointi, monikielinen tallennus ja ylläpito

Eläinlääketieteellinen kirjasto on NOVAGate- ja Virtuaalikirjastoprojektin puitteissa ja niiden kriteereitä noudattaen syöttänyt tietoja kotimaisista eläinlääketieteellisistä ja elintarvikehygienisistä internetin tietoresursseista NOVAGate tietokantaan <<http://novagate.nova-university.org/>>. Valitettavan harvat kotisivut ovat täyttäneet NOVAGaten laatuksiteereitä. Vuoden 1999 alussa on käyty läpi mahdollisia uusia syötettäviä tietoresursseja, joita on tarkoitus syöttää helmikuussa 1999.

Tiedontuottajayhteistyön kehittäminen suomalaisten sidosryhmien kanssa

Sidosryhmät yliopiston ulkopuolella ovat mm. Eläinlääkintä- ja elintarvikelaitos (EELA), Eläinlääkäriliitto jäsenineen, Lääkelaitos ja Maa- ja metsätalousministeriön eläinlääkintä- ja elintarvikeosasto. Näistä kolmen kanssa on solmittu vuonna 1998 tietokantayhteistyöhankkeita, joiden yhteydessä on keskusteltu NOVAGateen sekä Virtuaalikirjastoon liittyvästä yhteistyöstä ja sen tehostamisesta vuonna 1999.

Tiedontuotannon infrastruktuurin kehittäminen eurooppalaisella tasolla

EAHIL:n (European Association for Health Information and Libraries) kokouksessa pidettiin esitelmä ”International cooperation and structural access to quality information”, jossa selos-

timme NOVAGate-yhteistyötä ja jossa ehdotimme laajempaa yhteistyötä esim. hajautetun haun mahdollisuutta käyttäen. (Esitelmä on julkaistu teoksessa ”Libraries without limits: changing needs - changing roles” S.Bakker (ed.) , 1999),

EVLG:n (European Veterinary Libraries Group) kokouksessa ehdotimme ROADS: in käyttöä myös muille Euroopan eläinlääketieteellisille yksiköille. ROADS pohjaisen OMNI-aihehakemiston (lääketieteellinen ja muutama eläinlääketieteellinen) edustaja oli läsnä kokouksessa ja ilmoitti OMNI:n puolesta olevansa kiinnostunut yhteistyöstä. Tapaamisessa päätettiin, että brittiläinen ”Royal College of Veterinary Surgeons Wellcome Library”, jonka kirjastonjohtaja oli paikalla, aktivoi brittiläisiä eläinlääketieteellisiä kirjastoja syöttämään alan tietovarantoja OMNI:in.

Vierailin 1.11.1998 RCVSW:n kirjastoissa jolloin kävimme läpi yhteistyöprojektia ja brittiläisen anomuksen JISC:lle, jossa he ehdottavat että VAHIC (The Veterinary and Animal Health Information Consortium of UK & Ireland) rakentaa ”...a subject gateway to electronic networked information resources in the fields of veterinary medicine and surgery and animal health. The subject gateway has proved itself a valuable approach through a number of E-lib projects, most significantly OMNI. We hope to take that approach and apply it in the veterinary and animal health subject area”. Saamieni tietojen mukaan ”Royal College of Veterinary Surgeons Wellcome Library”, joka on laatinut anomuksen ja toimii VAHIC:in vetäjänä, ei ole vielä saanut vastausta projektianomukseensa. Tarkoituksemme on kuitenkin sekä NOVAGaten että Virtuaalikirjaston puitteissa jatkaa yhteistyöpyrkimyksiämme brittien kanssa suunnitelmiamme mukaan.

Teodora Oker-Blom (TOKERBLO@vetmed.helsinki.fi), Eläinlääketieteellinen kirjasto

Helsingin kauppakorkeakoulun kirjasto

Helsingin kauppakorkeakoulun omistamalle ja ylläpitämälle Unix-palvelimelle on asennettu vuonna 1998 Taloustieteiden virtuaalikirjaston tallennenympäristöksi ROADS v2 - tietokantaohjelmisto. Taloustieteiden virtuaalikirjaston linkkipalvelua tarjoavat yhteistyönä Helsingin kauppakorkeakoulun kirjasto ja Svenska Handelshögsskolans Bibliotek. Palvelu on käytettävissä www-osoitteessa < <http://helecon.hkkk.fi/virtuaalikirjasto/>>.

Tietokantaan valittujen internet-resurssien aihealueet ovat HKKK:n tutkimuksen ja opetuksen painopistealueita. Aineistoksi on valittu kirjaston jo olemassa olevasta ”Ainekohtainen tiedonhaku” -palvelusta pienyritykset ja yrittäjäyys. Alajaottelu sisältää lehdet, asiantuntijaorganisaatiot, linkit ja hakupalvelut. Svenska Handelshögsskolans Bibliotek on kuvaillut aihealueista seuraavat: pankit, rahoitus ja markkinointi.

Indeksointiin on käytetty Helecon-tietokantojen tesauruksia (BILD/FINP/THES-tesaurusta: suomi, englantia ja SCIMA/SCANP-tesaurusta: englantia) sekä vapaita ruotsinkielisiä termejä. UDK-luokituksessa on käytetty seuraavia luokkia: Markkinointi (658.8), Pankit (336.71), Pääomamarkkinat, arvopaperikauppa (336.76), Rahoitus (336.7) ja Yritysmuodot, pienyritykset (658.1). Linkkejä voi hakea joko sanahaun tai aihealistausten kautta.

*Eeva-Liisa Lehtonen, ylikirjastonhoitaja, dosentti (ellehton@hkkk.fi),
Helsingin kauppakorkeakoulun kirjasto*

Jyväskylän yliopiston kirjasto

Osana Virtuaalikirjastoprojektin jatkoprojektia vuonna 1998 Jyväskylän yliopiston kirjasto osallistui projektin yleissuunnitteluun ja ROADS-tietokantaratkaisun suunnitteluun ulkoasun, tietuerakenteiden ja luettelointiohjeiden osalta. Vuoden aikana JYK hoiti myös projektin koordinointia, keräsi käyttäjäpalautetta ja vastasi vuosiraportin toimittamisesta.

Lokakuussa JYK:ssa asennettiin ROADS-tietokanta kirjaston palvelinkoneelle. Tietokantaan alettiin tallentaa vuoden lopussa aineistoa aloilta, joista JYK:ssa oli aikaisemmin laadittu listamaiset virtuaalikirjastot (mm. kasvatusta ja koulutus, liikuntatiede, psykologia). Uutena alana otettiin mukaan hydrobiologia.

Myös JYK:n ulkopuolelta tuli osallistujia tietokannan sisältötuotantoon. Sibelius-Akatemian kirjasto, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjasto, Taideteollisen korkeakoulun kirjasto ja Teatterin ja tanssin keskuskirjasto solmivat JYK:n kanssa sopimuksen omien alojensa virtuaalikirjastomateriaalin tallentamisesta ROADS-tietokantaan.

”Virtuaalikirjasto Jyväskyläksi” nimetty tietokanta avataan yleisölle helmikuussa 1999. Sen etusivun www-osoite on <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/roads.htm>>.

Vuoden 1998 aikana JYK kehitti myös yhteistyössä Kuopion yliopiston kirjaston kanssa tallennuspalvelun, jolla voi laatia uusia listamaisia virtuaalikirjastoja sellaiseen muotoon, että niiden viitteet ovat myöhemmin helposti muunnettavissa ROADS-tietueiksi. Tallennuspalvelu löytyy www-osoitteesta <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/tallennu.htm>>. Kirjasto laati myös Virtuaalikirjaston opastuspalvelun <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/opastus.html>> tietokilpailun muodossa olevat harjoitustehtäväsarjat, joiden kautta tiedonhakit voivat tutustua niin Virtuaalikirjaston käyttöön kuin myös yleiseen internet-tiedonhakuun. Virtuaalikirjaston esitteet uusittiin <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/virtu.htm>>.

Jyväskylän yliopiston kirjastosta työskentelivät Virtuaalikirjastoprojektissa allekirjoittaneen lisäksi Anja Agander, Anne-Mari Ahokas, Toini Alhainen, Liisa Halttunen-Keyriläinen, Liisa Hughes, Mirja Laitinen, Tuija Oksman ja Pirkko Uusi-Penttilä.

Risto Heikkinen(risto.heikkinen@library.jyu.fi), Jyväskylän yliopiston kirjasto

Kuopion yliopiston kirjasto

Kuopion yliopiston kirjasto testasi ROADS-tietokantaohjelmistoa verkkoaineiston luetteloinnissa syksyn 1997 aikana. Tuolloin perustimme kyseisellä ohjelmistolla uuden virtuaalikirjaston farmasian, kliinisen ravitsemustieteen sekä neurotieteiden aloille. Vuoden 1998 alkupuoliskolla siirsimme vanhat, listamaisella tekniikalla toteuttamamme hoitotieteen ja terveydenhuollon, molekulaarisen lääketieteen ja geeniterapian sekä ympäristöterveyden virtuaalikirjastot omaan ROADS-tietokantaamme. Päivitimme myös tietokantaan tallennettuja viitteitä ja hienosäädimme palvelun ulkoasua. Tätä kirjoitettaessa (11.12.1998) on Kuopion yliopiston virtuaalikirjastossa <<http://www.uku.fi/kirjasto/virtuaalikirjasto/>> yhteensä 1214 viitettä.

Kokemustemme perusteella Virtuaalikirjastoprojekti päätti ottaa ROADS-ohjelmiston laajamittaisesti käyttöön vuoden 1998 aikana. Kuopion yliopiston kirjaston pääasiallisiksi tehtäviksi projektissa määriteltiin ROADSin käyttöönoton edellyttämä ohjeistus ja neuvonta.

Virtuaalikirjastoprojektin piirissä on toiminut vuonna 1998 erityinen tallennuspalvelutyöryhmä, jonka tehtävänä on ollut muokata ROADS-ohjelmiston käyttämä IFAA template -

tallennusformaatti projektin tarpeisiin sopivaksi. Työn tuloksena on syntynyt helppokäyttöinen ja riittävän monipuolinen verkkoaineiston tallennusala. Osallistuimme tallennusala-työryhmän toimintaan, pääasiassa sähköpostitse.

ROADS-ohjelmiston versio 2 julkistettiin viivytysten jälkeen syyskuussa 1998 Englannissa. Tämä versio sisältää mm. skandinaavisten merkkien tuen, mikä on ensiarvoisen tärkeä ominaisuus ajatellen ohjelmiston käyttöä Suomessa. Laadimme syksyn 1998 aikana suomenkielisen ROADS-käyttöönottoajan oppaan, joka on maksutta kaikkien halukkaiden saatavissa verkosta <<http://www.uku.fi/kirjasto/virtuaalikirjasto/roadsman.pdf>>. Tässä yhteydessä teimme myös käyttöliittymän sivupohjat Jyväskylän yliopiston kirjaston ROADS-palveluun (ks. esim. <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/roads.htm>>. Sivupohjat ovat olleet koko projektin hyödynnettävissä.

Kuopion yliopiston kirjaston edustaja kävi Jyväskylän yliopiston kirjastossa konsultointikäynnillä lokakuussa 1998. Tällöin teimme ROADS-ohjelmiston perusasennuksen ja käyttöliittymän konfiguroinnin yhteistyössä Jyväskylän yliopiston kirjaston edustajan kanssa. Muille ROADS-ohjelmiston käyttäjille (Helsingin kauppakorkeakoulun kirjasto ja Hankenin kirjasto sekä Tampereen ja Oulun yliopistojen kirjastot) on myös annettu neuvontaa. Hajautetun tiedonhaun toteutusta eri ROADS-tietokantojen välillä (Whois++-protokolla) testattiin yhteistyössä Helsingin teknillisen korkeakoulun kirjaston kanssa.

Heikki Laitinen (heikki.laitinen@uku.fi), Kuopion yliopiston kirjasto

Maatalouskirjasto (Helsingin yliopisto)

Helsingin yliopiston Maatalouskirjasto on kehittänyt monitieteistä, tietokantapohjaista NOVAGate-aihehakemistoa <<http://novagate.nova-university.org/>> osaksi kansallista virtuaalikirjastoprojektia ja osana pohjoismaista NOVA Information Gateway -hanketta. NOVAGate avattiin julkiseen käyttöön kesällä 1998, mutta testiversio oli käytössä jo 1997. NOVAGate on toteutettu samalla ROADS-ohjelmistolla, joka on otettu laajamittaisesti Virtuaalikirjastoprojektin käyttöön vuonna 1998.

Vuonna 1998 Maatalouskirjasto on osallistunut osana NOVAGate-hanketta yhteistyössä Helsingin yliopiston Metsäkirjaston ja Eläinlääketieteellisen kirjaston sekä vastaavien pohjoismaisten kirjastojen kanssa www-tallennusohjeen laatimiseen, pohjoismaisen koulutustilaisuuksien järjestämiseen ja NOVAGate-arvioinnin toteuttamiseen (ks. liite NOVAGaten koevaluoinnin tuloksia Suomessa.)

Maatalouskirjasto on jatkanut yhteistyötä korkeakoulujen ulkopuolisten toimialan organisaatioiden kanssa, esitellyt NOVAGate-aihehakemistoa erilaisissa toimialan tilaisuuksissa sekä keskustellut yhteistyömuodoista erityisesti AGRONET-palveluverkon kanssa.

Vuosien 1997-98 erityishankkeena Virtuaalikirjastoprojektissa ja NOVAGate-hankkeessa Maatalouskirjasto on lisäksi selvittänyt elektronisessa muodossa olevan asiansaston hyödyntämistä tiedonhaun ja -tallennuksen apuvälineenä aihehakemiston yhteydessä. Lisätietoja piilottiratkaisuista on osoitteessa <<http://honeybee.helsinki.fi/mmha/nova/virtha.htm>>.

Käyttäjäpalautteen mukaan erityisesti tiedonhakijan käyttöliittymää olisi kehitettävä edelleen. Vuonna 1998 aloitettiin selvittää, voisiko käyttöliittymässä hyödyntää sisällönkuvailussa käytettyjen sanojen listaa. Tässä yhteydessä selvisi, että ROADS-ohjelmisto ei itsessään sisällä työkaluja sisällönkuvailussa käytettyjen asiansanalistojen tuottamiseen. Myöskään SOSIG <<http://www.sosig.ac.uk/>> aihehakemistossa käytössä olevat tesaurus-ratkaisut eivät ole suoraan käytettävissä muissa ROADS-pohjaisissa aihehakemistoissa.

Jatkossa olisi tarpeen selvittää, löytyisikö sisällönkuvailussa käytettyjen asiasanojen hyödyntämiseen tiedonhaussa www-pohjainen ratkaisu, joka soveltuisi käytettäväksi yleisemminkin ROADS-pohjaisissa aihehakemistoissa, joita Suomessakin on perustettu useita vuosien 1997-98 aikana. Tavoitteena olisi palvelu, joka helpottaisi tiedonhakijaa löytämään tietoa monitieteisistä tietokannoista, joissa tiedon kuvailussa on käytetty useita eri alojen sanastoja. Palvelun kehittäminen olisi tärkeää myös siksi, että vain osa sanastoista on tällä hetkellä tiedonhakijan käytettävissä elektronisessa muodossa.

Vuonna 1998 Maatalouskirjasto osallistui myös Virtuaalikirjastoprojektin sisällönkuvailuselvityksen laatimiseen yhteistyössä Eduskunnan kirjaston, Tampereen yliopiston kirjaston ja Teknillisen korkeakoulun kirjaston kanssa.

Ritva Hagelin (Ritva.Hagelin@helsinki.fi), Maatalouskirjasto

Metsäkirjasto (Helsingin yliopisto)

Helsingin yliopiston Metsäkirjasto on vuonna 1998 rakentanut metsä- ja puualan virtuaalikirjastoa osallistumalla NOVAGate-aihehakemiston <<http://novagate.nova-university.org/>> kehittämiseen. NOVAGate on maatalous-, metsä- ja eläinlääketieteitä sisältävä, tietokantapohjainen aihehakemisto, joka on osa Virtuaalikirjastoprojektia sekä pohjoismaista NOVA Information Gateway -hanketta. Metsäkirjaston erillisessä kehittämishankkeessa vuonna 1997 valmistui yhteistyömalli muiden metsä- ja puualan tieto-organisaatioiden kanssa virtuaalikirjaston suunnittelua ja arvioimista varten.

Osana Virtuaalikirjastoprojektia Metsäkirjaston tehtävänä vuonna 1998 oli tietokantapohjaisten virtuaalikirjastojen käyttäjätestauksen eli evaluoinnin kehittäminen. Käyttäjätestauksen tavoitteena on kerätä palautetta virtuaalikirjaston käyttäjiltä, jotta palvelua voidaan kehittää käyttäjäystävällisemmäksi sekä asiakkaiden tarpeiden ja vaatimusten mukaiseksi. Käyttäjätestausmalli ja evaluointiohjeet on esitetty [www-osoitteessa](http://honeybee.helsinki.fi/mmhf/virpi/evaluointi.htm)

<<http://honeybee.helsinki.fi/mmhf/virpi/evaluointi.htm>>. Projektiosapuolet voivat hyödyntää mallia ja ohjeita järjestäessään käyttäjätestauksia omille sidosryhmilleen. Mallissa esitetään useita eri tapoja evaluoida virtuaalikirjastoa (mm. työpajatyöskentely, postikysely ja verkkokysely).

Työpajatyöskentelyä on kokeiltu vuonna 1997, jolloin Maatalouskirjasto, Metsäkirjasto ja Eläinlääketieteellinen kirjasto keräsivät arviointeja NOVAGate aihehakemistosta yhteensä neljässä käyttäjäpalaverissa, joissa oli mukana alan tutkijoita, opiskelijoita sekä tietopalveluammattilaisia <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/raportti97/liite.htm#maata>>. Työpajatyöskentelyn varsinaista testausta ei ehditty suorittamaan vuonna 1998, koska tietokantapohjaisten virtuaalikirjastojen valmistuminen viivästyivät ROADS v2:n julkaisun myöhästymisen vuoksi.

Postikyselyä testattiin NOVAGaten koe-evaluoinnissa 16.11.-10.12.98. NOVAGate on toteutettu samalla ROADS-tietokantaohjelmistolla kuin vuonna 1998 toteutetut tietokantapohjaiset virtuaalikirjastot. (ks. Liite NOVAGaten koe-evaluoinnin tuloksia Suomessa.)

Virtuaalikirjaston opastuspalvelun kehittäminen on kiinteästi sidoksissa tulevien tietokantapohjaisten virtuaalikirjastojen muotoon ja toimintaan. Osa käyttäjätestauksen kysymyksistä tulee koskemaan opastuspalvelua, joiden antamien tulosten perusteella opastuspalvelua kehitetään tulevaisuudessa edelleen.

Metsäkirjasto jatkoi vuonna 1997 aloittamaansa yhteistyötä metsä- ja puualan organisaatioiden kanssa alan verkkopalvelujen koordinoimiseksi järjestämällä seminaarin "Metsä- ja puuala tietoverkoissa" 6.11.1998 Helsingissä <<http://honeybee.helsinki.fi/mmhf/esitelma.htm>>. Keskeisenä teemana seminaarissa oli yhteistyö. Esitelmissä pohdittiin seuraavia asioita: Miten koota hajallaan olevat metsä- ja puualan tiedonlähteet yhteen? Voidaanko päällekkäistyötä välttää verkkopalvelujen tuottamisessa? Seminaarin osallistujat saivat kuulla keskeisten metsä- ja puualan verkkopalvelujen tuottajien esityksiä. Seminaariin osallistui 55 henkilöä, jotka edustivat useita eri organisaatioita, kuten tutkimuslaitoksia, metsäteollisuutta, yliopistoja, ammattikorkeakouluja, yrityksiä, neuvontajärjestöjä ym. <<http://honeybee.helsinki.fi/mmhf/osallist.htm>>.

Seminaarin parhaimpana antina voidaan pitää sitä, että metsä- ja puualan verkkopalveluista kiinnostuneet ihmiset saatiin kokoontumaan yhteen ja keskustelemaan. Yhteistyö käynnistyy useimmiten helpommin, kun tuntee samojen ongelmien kanssa työskenteleviä ihmisiä. Seminaarin yleisökeskustelussa todettiin vastaavien tilaisuuksien tarpeellisuus esimerkiksi kerran vuodessa alan nopean kehityksen seuraamiseksi.

Seminaarissa tuli hyvin selkeästi esille se, että metsä- ja puualan elektronista, verkossa vapaassa käytössä olevaa sanastoa tarvitaan. Sanastoa tarvitaan useissa metsä- ja puualan organisaatioissa tutkimus-, julkaisu- ja asiantuntijarekistereissä, kirjallisuuden luetteloinnissa, dokumenttien kuvailuissa, tietokannoissa jne. Tiedonhakijan kannalta yhtenäisen sanaston käyttö eri tiedonlähteissä helpottaa selvästi tiedon löytämistä.

Verkkopalvelut ovat metsä- ja puualalla osittain päällekkäisiä ja keskenään kilpaileviakin. Palvelut tyydyttävät kuitenkin erilaisia tarpeita, kohdistuvat eri käyttäjäryhmiin ja näkökulmat vaihtelevat. Päällekkäisyyttä ei täysin voida välttää, mutta seminaarissa sitä ei nähty kovin vakavaksi ongelmaksi vaan pikemminkin rikastuttavaksi.

Seminaarin jälkeen Metsäkirjasto perusti "Metsä- ja puualan verkkoyhteistyö" -postituslistan, johon kaikki alan verkkopalveluista kiinnostuneet voivat liittyä. Listalla on tarkoitus tiedottaa alalla tapahtuvista muutoksista, kertoa erilaista aiheeseen liittyvistä projekteista sekä olla kanavana yhteistyön edistämiseen.

NOVAGate-aihehakemistoon lisättiin vuonna 1998 uusia metsä- ja puualaan liittyviä tietovarantoja 21 kpl.

Metsä- ja puuala tietoverkoissa -seminaarin lisäksi Virtuaalikirjastoa ja NOVAGate-aihehakemistoa esiteltiin metsä- ja puualan organisaatioille Metsäviikon näyttelyssä 30.-31.3.1998

Liisa Siipilehto (liisa.siipilehto@helsinki.fi), Metsäkirjasto

Oulun yliopiston kirjasto

Projektissa työskennelleet henkilöt

Vastuhenkilö:

Päivi Kytömäki (ylikirjastonhoitaja)

Projektin koordinointi ja hallinto OYK:ssa:

Riitta Hoppania (informaatikko)

Tapani Kemppainen (informaatikko)

Virtuaalikirjastojen tekeminen:

Helena Heikura (informaatikko)
 Mirja Koivuniemi (informaatikko)
 Esa Soini (informaatikko)
 Timo Sairanen (opiskelija)
 Ilkka Uhari (opiskelija)
 Marja-Leena Pukari (opiskelija)

ROADS tietokannan asentaminen, testaus ja ylläpito:

Lasse Haataja (opiskelija)
 Tapani Kemppainen (informaatikko)

Tietokannan tekeminen listamaisista virtuaalikirjastoista:

Timo Sairanen (opiskelija)
 Tomi Virtanen (opiskelija)

Yleistä

Vuoden 1998 aikana Oulun yliopiston kirjastossa rakennettiin kolme uutta virtuaalikirjastoa sekä asennettiin ja testattiin ROADS-tietokantaohjelmisto ja aloitettiin listamaisten virtuaalikirjastojen muuttaminen tietokantamuotoon.

Lisäksi vuoden 1998 aikana tarkistettiin ja päivitettiin edellisinä vuosina laadittuja aate- ja oppihistorian, arkeologian, avaruustutkimuksen, ekologian, fysiikan, geologian, geriatrian, informaatiotekniikan, maantieteen, saamen kielen ja kulttuurin, Suomen historian ja tietojenkäsittelyopin virtuaalikirjastojen linkkejä. Päivityksessä käytettiin hyväksi myös asiakkailta tullutta palautetta.

Vuonna 1998 laaditut virtuaalikirjastot

Kemian rakennetutkimus

Kemian rakennetutkimuksen virtuaalikirjaston teki biokemian ja kemian laitosten kirjastojen informaatikko apunaan Oulun yliopiston matematiikan opiskelija. Myös kirjastoharjoittelija, kemisti koulutukseltaan, osallistui aineiston etsimiseen.

Kemian rakennetutkimuksen virtuaalikirjasto keskittyy makromolekyylirakenteisiin. Löytynyt aineisto jaoteltiin ainoastaan aineistotyyppin mukaan: hakemistot, tietokannat; asiantuntijaorganisaatiot; lehdet, kirjat ja sanakirjat; uutisryhmät ja postituslistat; online-kurseja; ohjelmistot; muuta www:stä löytyvää tietoa.

Aineiston valinnassa käytettiin virtuaalikirjastoprojektin asettamia valintakriteereitä.

Aineistoa haettiin alan tärkeimpien koti- ja ulkomaisten organisaatioiden kotisivujen kautta sekä hakukoneilla, joista käytettiin pääasiassa AltaVistaa. Linkkejä kertyi yhteensä 95.

Matematiikka

Matematiikan virtuaalikirjaston laati Oulun yliopiston matematiikan opiskelija. Työhön osallistui myös fysiikan ja matematiikan kirjaston informaatikko.

Matematiikan virtuaalikirjasto jaettiin kahdeksaan alaryhmään: yleinen matematiikka, logiikka algebra, analyysi, geometria, topologia, sovellettu matematiikka, todennäköisyysslaskenta. Aineisto kussakin alaryhmässä jaoteltiin seuraaviin aineistotyyppeihin: hakemistot ja bibliografiat; lehdet ja muut elektroniset julkaisut; tietokannat; asiantuntijaorganisaatiot; uutisryhmät ja postituslistat.

Aineiston valinnassa käytettiin virtuaalikirjastoprojektin asettamia valintakriteereitä.

Aineistoa hankittiin alan johtavien järjestöjen palvelimien kautta, hakukoneilla sekä muuten verkkoa selaamalla. Hakukoneista käytettiin lähinnä Yahoota ja AltaVistaa sekä tehtiin paljon surffailua linkistä toiseen. Linkkejä löytyi vajaa 300.

Teknillisen mekaniikan virtuaalikirjasto

Teknillisen mekaniikan virtuaalikirjaston teki Oulun yliopiston konetekniikan opiskelija. Työhön osallistui opiskelijan lisäksi teknillisen mekaniikan laboratorion tutkijoita ja teknillisen tiedekunnan informaatikko.

Teknillinen mekaniikka jaettiin yhteistyössä tutkijoiden kanssa alaryhmiin, jotta kirjastosta saataisiin selkeä kokonaisuus. Kirjasto jaettiin kuuteen alaryhmään: yleiseen, jäykän kappaleen, deformatiivisen kappaleen, fluidien, laskennalliseen ja kokeelliseen mekaniikkaan. Näiden alaryhmien alta löytyi linkkejä, jotka jaettiin aineistotyypeittäin seuraavasti: asiantuntijaorganisaatioita; kirjoja, raportteja ja ohjelmia; konferensseja; tietokantoja, hakemistoja ja bibliografioita; linkkikokoelmia; uutisryhmiä, postituslistoja; elektronisia lehtiä; opetusyksiöitä ja niiden tarjoamia kursseja.

Linkkien valinnassa käytettiin virtuaalikirjaston valintakriteereitä.

Sivujen rakenne poikkeaa hieman virtuaalikirjaston standardista, sillä useimmat linkit joutuivat yleiseen kategoriaan niiden laajuuden vuoksi. Esimerkiksi asiantuntijaorganisaatiot koottiin samalle sivulle, haluttiin täten varmistaa, että jonkin tietyn alaryhmän linkkiä hakeva asiakas näkee samalla myös yleisen tarjonnan.

Linkkien haussa käytettiin tavallisimpia hakukoneita, hakurobotteja ja tutkijoiden ennestään tuntemia osoitteita. Suurin osa linkeistä löytyi hakemalla niitä erilaisten organisaatioiden sivujen kautta. Linkkejä kertyi lopulta 95, mikä oli sangen hyvin, kun otetaan huomioon aiheen spesifisyys.

Kehityshankkeet vuonna 1998

Oulun yliopiston kirjaston yhtenä tavoitteena virtuaalikirjastoprojektissa vuonna 1998 oli selvittää Z39.50-protokollan omaksumista ja soveltamista ROADS-tietokantaohjelmistossa.

ROADS v2 asennettiin ja sitä testattiin syksyllä 1998. Testauksessa löytyi joitakin ohjelmistovirheitä, jotka korjattiin. ROADSin tuki Z39.50-protokollalle saatiin syyskuun 1998 aikana. Oulun yliopiston kirjasto otti tehtäväkseen koko virtuaalikirjastoprojektin ROADS-tietokantojen välisen hajautetun haun keskuspalvelinkoneen ylläpidon. Syksyllä aloitettiin listamaisten virtuaalikirjastojen muuttaminen tietokantamuotoon. Työ aloitettiin linkkimääriltään suurimmista virtuaalikirjastoista: matematiikan, avaruustutkimuksen ja arkeologian virtuaalikirjastoista.

Riitta Hoppania (riitta.hoppania@oulu.fi), Oulun yliopiston kirjasto

Sibelius-Akatemian kirjasto

Sibelius-Akatemian kirjasto liittyi Virtuaalikirjastoprojektiin vuonna 1998. Syksyllä 1998 tehtiin sopimus liittymisestä sisällöntuottajaksi suomalaisen taidemusiikin osalta Jyväskylän yliopiston kirjaston ROADS-tietokantaan. Tarkoitus on koota tämän alan mahdollisimman

laajasti kattava aihehakemisto, joka on suunnattu ennen kaikkea musiikin opiskelijoille ja tutkijoille.

Aineistoa on koottu vähitellen tämän vuoden kuluessa. Tallennus ROADS-tietokantaan aloitettiin vasta marraskuussa ROADSin uuden ohjelmistoversion viivästymisen vuoksi.

Virtuaalikirjastoprojektista on toistaiseksi tiedotettu oman organisaation sisällä. Laajempaa tiedotusta on tarkoitus tehdä myöhemmin, kun tallennusta on ehditty tehdä enemmän ja tietokanta avataan virallisesti yleisölle.

Yhteistyötä sisältötuotannossa tehdään Teatteri- ja tanssialan keskuskirjaston ja SKS:n kirjaston kanssa yhteisten tieteen- ja taiteenalojen osalta.

Maaria Harviainen (maaria.harviainen@siba.fi) ja Irmeli Koskimies (ikoskimi@siba.fi), Sibelius-Akatemian kirjasto

Stakesin tietopalvelu

Stakesin tietopalvelu (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus) liittyi mukaan Virtuaalikirjastoprojektiin toukokuussa 1998 uusilla monitieteellisillä virtuaalikirjastoaloilla ”Alkoholi, huumeet ja muut päihteet” sekä ”Sosiaali- ja terveydenhuollon teknologia, menetelmät ja niiden arviointi”. Stakesin tietopalvelu ei ole ollut mukana alkuperäisessä vuoden 1998 Virtuaalikirjastoprojektin määräraahakemuksessa ja virtuaalikirjaston viitteitä/linkkien kuvailua on tehty virkatyönä. Alkuperäisenä tarkoituksena oli rakentaa Stakesin tuottamat virtuaalikirjastoalat listamaiseen muotoon, mutta ROADS-tietokantashankkeen edetessä Stakesin tietopalvelu on päättänyt siirtämään tiedot jo olemassaolevaan ROADS-tietokantaan. Virtuaalikirjastoprojektin vastuuhenkilönä on Stakesissa toiminut tietopalvelupäällikkö Anja Heino ja tuotantotiimiin ovat kuuluneet informaatikot Outi Meriläinen ja Tina Mattsson sekä korkeakouluharjoittelija Maria Söderholm.

Tina Mattsson (tinam@stakes.fi), Stakesin tietopalvelu

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjasto

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjasto tuli mukaan Virtuaalikirjastoprojektiin vuonna 1998. Syksyllä 1998 ryhdyttiin kokoamaan aineistoa perinnetieteiden virtuaalikirjastoa varten. Tieteenala jaoteltiin tietokantaa varten seuraaviin alaluokkiin: perinnetieteet, yleistä; folkloristiikka; kansatiede; kulttuuri- ja sosiaaliantropologia; uskontotiede; etnomusikologia.

Aineiston valinnassa on käytetty Virtuaalikirjastoprojektin yleisiä valintakriteerejä. Lisäksi on hahmoteltu tieteenalan/-alojen sisäisiä aiheajauksia ja linjauksia. Etnomusikologian osalta on tehty yhteistyötä Sibelius Akatemian kirjaston kanssa ja kansatieteen osalta keskusteltu työnjaosta ensi vuonna Kulttuuriperinnön virtuaalikirjastoa laatimaan ryhtyvän Museoviraston kirjaston kanssa.

Aineistoa päästiin tallentamaan Jyväskylän yliopiston kirjaston ROADS-tietokantaan marraskuussa 1998. Vuoden loppuun mennessä oli Perinnetieteiden virtuaalikirjastoon tallennettu kuutisenkymmentä viitettä. Viitteet on kuvailtu kohteen kielellä ja suomeksi sekä asiasanoitettu suomen- ja englanninkielisillä asiasanoilla käyttäen Perinnetieteiden asiasanastoa ja tarvittaessa Yleistä suomalaista Asiasanastoa (YSAa). Tallennustyötä jatketaan ja uutta aineistoa seulotaan internetistä edelleen. SKS:n kirjasto osallistuu myös tietokannan sisällönkuvailuohjeiden laatimiseen.

Jyväskylän yliopiston kirjaston ROADS-tietokanta avataan yleisölle alkuvuodesta 1999, jolloin perinnetieteen virtuaalikirjastosta myös tiedotetaan laajemmin sekä tiivistetään yhteistyötä alan tutkijoiden ja yliopistojen laitosten kanssa.

Kristiina Näyhö (sks_kn@finlit.fi), Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjasto

Svenska Handelshögskolans Bibliotek

Målsättning

Utvecklandet av ett virtuellt bibliotek för de ekonomiska vetenskaperna där Svenska handelshögskolans ämnesområden är finansiell ekonomi och marknadsföring av tjänster.

Samarbetspartners

Inom projektet ville man poängtera möjligheterna till samarbete mellan handelshögskolorna och de universitet som har ekonomiska ämnen i sin undervisning. Hanken sonderade terrängen och en inledande diskussion fördes om samarbete med t.ex. Tammerfors universitet om en gemensam server. Tammerfors har också ett fungerande samarbete med den stora samhällsvetenskapliga informationsförmedlaren SOSIG i England. SOSIG erbjuder tre möjligheter till samarbete för de nordiska länderna.

Användande av ROADS-programmet för att bygga upp samhällsvetenskapliga ingångar (gateways) till Internet-material från de nordiska länderna. Detta förutsätter egna servers. Bibliotekarier i de nordiska länderna kan verka som SOSIG-korrespondenter och på det sättet katalogisera nordiska www-resurser. Bibliotekarier kan i ett inledande skede verka som SOSIG-korrespondenter och om man senare önskar upprätta egna servers kan det katalogiserade materialet överföras. Förutsatt att ROADS-programvaran utnyttjas.

Inom det nationella virtuella biblioteksprojektet gick man relativt snabbt in för en lösning där databasprogrammet ROADS användes. Eftersom vår primära uppgift är att bygga upp ett virtuellt bibliotek inom ekonomi prioriterades samarbetet med Helsingfors handelshögskolas bibliotek. Datat och programvaran installerades på en server i Helsingfors handelshögskolas nät. Under hösten har en insamling och katalogisering av material skett i båda högskolorna.

Resultat

Svenska handelshögskolans bibliotek har under höstens lopp gjort virtualbibliotek inom finansiering (140) och marknadsföring av tjänster (86). Sammanlagt 226 referenser. Vid urvalet och beskrivandet av materialet har vi följt de riktlinjer gällande katalogiseringsprinciper och kvalitetsgranskning som ställts upp av det nationella projektet. Ämnesorden är på tre språk: engelska, svenska och finska. För de engelska och finska ämnesorden har Helecon (Bild-Finp-Thes) tesaurus använts. De svenska ämnesorden är fria ämnesord.

Finansieringslinkarna är indelade i sex olika kategorier: investeringsbanker, centralbanker, värdepappersbörser, futurbörser, finansiella journaler samt meddelanden.

Investeringsbankerna (10) ger mångsidig information inom finansiering eftersom verksamhetsområdet är brett. Enbart stora, främst amerikanska investeringsbanker är utvalda. Forskning om global ekonomi, fondavkastning- och allokering, fusioner, samt främst EMU och Euro är exempel på innehåll.

Centralbankerna (21) upprätthåller statistiska tidsserier. Räntor, valutakurser, inflation, penningutbud samt betalningsbalansen betonas av samtliga banker. Centralbankerna har också egna publikationer, tal, information om egna landets ekonomi, finansiella marknader, banksektorn mm.

Värdepappersbörserna (29) ger information om bl.a handelsvolymerna och handelsvärden. Korea Stock Exchange <<http://www.kse.or.kr>> har en uttömmande linksamling över börser ur ett globalt perspektiv. Statistiken omfattar främst aktier och obligationer. Vissa börser har info även om konvertibla skuldebrev och varranter.

Futurbörserna (14). Handel med futurer och optioner som baserar sig på index, valutor, räntor eller nyttigheter. Kontraktsspecifikationer, historiska handelsvolymerna. The Chicago Board Options Exchange <<http://www.cboe.com/resources/links7.htm>> har en linksamling över futurbörser.

Finansiella journaler (35) Artiklarna i Journaler behandlar olika ämnesområden inom finansiering. Riskhantering och företagsfinansiering utgör två centrala områden.

Meddelanden (29). Dessa är publicerade av 29 olika universitet runt om i världen, främst USA. Bland dessa ingår BibEc, som är ett bibliotek av meddelanden inom finansiell ekonomi och nationalekonomi. BibEc omfattar över 40 000 meddelanden.

Marknadsföringslinkarna är indelade i fyra kategorier: journaler, tidningar, universitet; institutioner för marknadsföring samt marknadsföringscentra.

Marknadsföring av tjänster har varit utgångspunkten vid sökningarna. Internationell marknadsföring, konsumentbeteende och reklam är exempel på övriga allmänna områden.

Journaler (39). Marknadsföring av tjänster, internationell marknadsföring, konsumentbeteende samt branding utgör centrala ämnesområden. *Tidningarna* (20) är främst amerikanska och fokuserade på reklam. Forskningen inom *Institutionerna för marknadsföring* (24) är delvis publicerad i olika journaler. *Marknadsföringscentra* (3) är enbart inriktade på tjänstekvalitet.

Fortsättning

Det goda samarbetet med Helsingfors handelshögskolas bibliotek fortsätter. Man strävar till att kunna lägga in mera material och från flere områden inom ekonomi, eftersom det nuvarande är rätt snävt. En strävan är att utvidga samarbetet till att omfatta andra handelshögskolor i Finland och Norden. Ett närmare samarbete med den samhällsvetenskapliga sektorn och europeiska SOSIG är också fullt möjligt eftersom databaserna utnyttjar samma programvara.

Turid Hedlund (turid.hedlund@shh.fi), Svenska Handelshögskolans Bibliotek

Taideteollisen korkeakoulun kirjasto

Taideteollisen korkeakoulun kirjasto palkkasi ulkopuolisen graafikon kehittämään Virtuaalikirjaston visuaalista ilmettä mm. käyttäjäystävällisyyden osalta.

Graafikko Sakke Yrjölä suunnitteli Virtuaalikirjaston uuden logon ja käyttöliittymän mallin (ks. esim. <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/roads.htm>>). Lisäksi hän suunnitteli projektin pdf-esitteen layoutin (ks. esim. <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/esite.pdf>>).

TaiK:n laatimien listamuotoisten virtuaalikirjastojen (arkkitehtuuri, sisustusarkkitehtuuri ja huonekalusuunnittelu; taidekasvatus, taideteollisuus ja kuvallinen viestintä sekä uusi media) aineistoja on päivitetty syksyn 1998 aikana. Kirjaston henkilöstöresurssipulan takia uusien aineistojen etsimistä ei juurikaan ole ehditty tehdä.

Taideteollisen korkeakoulun kirjasto teki joulukuun alussa sopimuksen liittymisestä Jyväskylän yliopiston kirjaston ROADS-tietokannan aineistontuottajakonsortioon.

Taideteollisen korkeakoulun kirjastossa jatketaan virtuaalikirjastoaineistojen keräämistä ja aineiston vieni ROADS-tietokantaan pyritään aloittamaan vielä vuoden 1999 alissaa.

Marja-Liisa Neuvonen (mneuvone@uiah.fi), Taideteollisen korkeakoulun kirjasto

Tampereen yliopiston kirjasto

Tampereen yliopiston kirjastossa on vuonna 1998 ylläpidetty sosiologian, sosiaalipolitiikan, sosiaalipsykologian, informaatiotutkimuksen ja kirjasto- ja tietopalvelualan sekä viestinnän ja journalismin linkkilistamaisia virtuaalikirjastoja. Linkkejä on yli 300. Virtuaalikirjastoja ovat koonneet ja ylläpitäneet Maria Forsman ja Pirjo Rauhala.

Syksyllä, ROADS v2:n valmistuttua, pystytettiin kirjaston Linux-palvelimelle ko. ohjelmistoon perustuva tietokanta. Marras-joulukuussa tallennettiin linkkilistoina olleista virtuaalikirjastoista aineistoa tietokantaan. Samalla tarkistettiin linkkien toimivuus ja sisällönkuvailut sekä karsittiin päällekkäisyyksiä ja valittiin uutta aineistoa. Vuoden lopulla tietokannassa on yli 200 linkkiä. Sosiologian, sosiaalipolitiikan ja sosiologian virtuaalikirjastot yhdistettiin yhdeksi Tampereen yliopiston virtuaalikirjastoksi. Samalla tehtiin aineistolle UDK:n mukainen luokitus. ROADS v2:n pystytti Rami Heinisuo ja aineiston tallennuksen ja sisällönkuvailun teki Merja Hyödynmaa. Näillä näkymin tietokanta <<http://virtuaalikirjasto.uta.fi>> avataan julkiseen käyttöön helmikuussa 1999.

Syyskuussa kirjastossa perustettiin oma virtuaalikirjastotyöryhmä, jossa on ammattitaitoisia tekijöitä kirjaston eri toiminnoista. Työryhmässä jokaisella on oma vastuualueensa. Tavoitteena on saada virtuaalikirjaston tekeminen, joka lähti liikkeelle tietopalvelusta ja tekemisen innostuksesta, osaksi yliopistokirjaston arkea. Työryhmän vastuullisena johtajana toimii Maria Forsman (tietokantaosasto), atk-asioista vastaa Arja Tuuliniemi (atk-yksikkö), verkkojulkaisujen seuraamisesta Hannele Nurminen (hankintaosasto), muiden verkkotiedonlähteiden seuraamisesta Mirja Mäkinen (tietopalveluyksikkö) sekä tallentamisesta ja sisällönkuvailusta Merja Hyödynmaa (tietokantaosasto).

Koko Virtuaalikirjastoprojektin toimintaan on osallistuttu aktiivisesti kokouksissa ja työryhmissä. Tallennusalustatyöryhmässä ja sisällönkuvailutyöryhmässä on ollut mukana Maria Forsman. Loppuvuodesta tallennusalustatyöryhmän jäseneksi vaihtui Merja Hyödynmaa.

Maria Forsman (kimafo@uta.fi), Tampereen yliopiston kirjasto

Teatteri- ja tanssialan keskuskirjasto

Teatterin ja tanssin tieteenalakohtaisen virtuaalikirjaston kokoaminen aloitettiin vuonna 1998. Vuoden lopussa solmittiin sopimus virtuaalikirjaston sisältötuotannosta Jyväskylän yliopiston kirjaston ROADS-tietokantaan.

Internet-resursseja on koottu jo pidemmän aikaa, mutta varsinaisten viitteiden syöttäminen tietokantaan päästiin aloittamaan marraskuussa, johtuen Roads v2:n ilmestymisen viivästyimestä. Tietokanta tullaan julkistamaan vuoden 1999 alussa.

Viitteitä pyritään suuntaamaan juuri oman käyttäjäkunnan tiedontarpeita ajatellen. Kirjasto on aloittanut myös Virtuaalikirjastoa koskeavan tiedottamisen.

Kirjasto on käynyt alustavia neuvotteluja CSC Tieteellinen Laskenta Oy:n kanssa ROADSin käytöstä digitaalisten esitysvideoitten tallentamiseen.

Teija Tuomi (ttuomi@teak.fi), Teatteri- ja tanssialan keskuskirjasto

Teknillisen korkeakoulun kirjasto

Vuonna 1998 Teknillisen korkeakoulun kirjastossa tutkittiin hajautettua hakua WHOIS++-protokollan avulla ROADS-ohjelmistossa. Testausvaiheessa tehtiin etäsyötön osalta yhteistyötä Sibelius-Akatemian kirjaston, Svenska Handelshögskolans Bibliotekin, Taideteollisen korkeakoulun kirjaston, Tampereen yliopiston kirjaston ja Helsingin kauppa-korkeakoulun kirjaston kanssa. Kuopion ja Oulun yliopistojen kirjastojen kanssa testattiin hajautetun tiedonhaun toteutusta eri ROADS-tietokantojen välillä.

Kehityshankkeessa toteutettiin moduuli hajautetun haun hallintaa varten sekä käyttöliittymä-moduuli aineiston syöttämisen tueksi.

Projektin aikana tutkittiin myös erilaisten relaatiotietokantojen soveltuvuutta tietokannan hallintajärjestelmäksi. Tultiin siihen lopputulokseen, että ROADSin käyttämä tietokanta soveltuu virtuaalikirjastojen vaatimiin tarkoituksiin varsin hyvin ja tarvetta ulkoisten tietokantojen integroimiseen järjestelmään ei tässä vaiheessa ole.

Ruotsin teknillisten korkeakoulujen kirjastojen yhteishankkeeseen EELS:iin (Engineering Electronic Library, Sweden) <<http://www.lub.lu.se/eel/>> tutustuttiin osallistumalla EELS-kokoukseen ja esittelemällä siellä Virtuaalikirjastoprojektia. Tällöin sovittiin yhteistyöstä EELS:in linkittämiseksi suomalaisiin virtuaalikirjastoihin. Tämä tapahtuu samoin periaattein kuin NOVAGATE-tietokannan linkitys.

Teknillinen korkeakoulu syötti kemian tekniikan aineistoa EELS:iin sekä ylläpiti ja päivitti aiemmin luotuja tekniikan alan virtuaalikirjastoja Virtuaalikirjastossa.

Kreetalla 21.-23.9.1998 järjestetyn ”Digital Libraries” -konferenssin yhteydessä järjestettiin myös lyhyt tapaaminen eri maissa ja maanosissa toimivien erilaisten aihehakemistojen kanssa tekemisissä olevien tahojen kesken. TKK:n kirjaston Irma Pasanen-Tuomainen edusti tässä tilaisuudessa suomalaista Virtuaalikirjastoprojektia.

Kansainvälisen yhteistyön aiheina nousivat esille aihehakemistojen yhteiskäyttöisyys, ohjeistus, laadun varmistus, monikielisyys, pitkäikäisyys (elinkaari), saatavuus ja yhteistyön muodoista sopiminen. Aihehakemistojen keskinäinen yhteistyö ja aineistojen vaihto edellyttää aina selvyyttä osapuolten päämääristä ja kootun aineiston soveltuvuudesta omiin tarpeisiin. Erityisesti USAn edustajat painottivat löyhän liittouman mallia sopivaksi yhteistyön muodoksi. Iso-Britanniassa on perustettu kansainvälisen aihehakemistojen yhteistyön kehittämistä edistävä postituslista ”imesh” <<http://www.mailbase.ac.uk/lists/imesh/>>. Siihen on myös moni Virtuaalikirjastoprojektiin osallistuva liittynyt.

*Irma Pasanen-Tuomainen (irma.pasanen@hut.fi) ja Esa Harjula (Esa.Harjula@hut.fi),
Teknillisen korkeakoulun kirjasto*

MUUT LIITTEET

NOVAGaten koe-evaluoinnin tuloksia Suomessa

Norjan maatalouskirjasto järjesti koe-evaluoinnin NOVAGate-aihehakemistosta <<http://novagate.nova-university.org/>> marras-joulukuussa (16.11. - 10.12.1998). Kukin maa (Ruotsi, Norja, Tanska, Suomi ja Islanti) postitti itse evaluointilomakkeet saatekirjeineen. Koehenkilöiksi valittiin opiskelijoita, tutkijoita, verkkoasiantuntijoita sekä kirjastojen tietopalvelussa toimivia henkilöitä. Helsingin yliopiston Maatalouskirjasto, Metsäkirjasto ja Eläinlääketieteellinen kirjasto valitsivat kukin omat ryhmänsä. Suomessa lomakkeita lähetettiin 40 henkilölle. Vastauksia saatiin 21 kpl.

Tässä esitettyjen evaluoinnin antamien tulosten oheen on liitetty esimerkkejä yksittäisistä kommentteista. Kaikki vastaajat pitivät NOVAGate-palvelun haku-toimintoa (*search*) helppokäyttöisenä. Kuitenkin olisi hyvä tietää, mitä hakusanoja saa käyttää. Lisäksi toivottiin, että tietoa voitaisiin hakea myös fraaseilla (esim. "food science") eikä pelkillä yksittäisillä asiasanoilla. Tämä tekisi haun paljon tarkemmaksi kuin haettaessa hakulauseella food and science. Lisäksi toivottiin myös mahdollisuutta hakea tietovarannon tyyppin mukaan.

Suurin osa piti haun tuloksena saatua informaatiota riittävänä. Tuloksessa toivottiin näkyvän käytetyt hakusanat sekä viitteiden asiasanat (NOVAGatessa hakusanat eivät vielä ole näkyvisiä). Tietovarannon päivitys- tai tarkistuspäivämäärää toivottiin esille.

Selaustoiminnan (*browse*) tuloksen antamaa informaatiota pidettiin enimmäkseen riittävänä. Otsikoiden nimiä toivottiin myös muilla kielillä, englanniksi ja pohjoismaisilla kielillä. Jos sisältö on englanninkielinen, myös otsikon tulisi olla englanninkielinen. Jos www-sivuja on eri kielillä, ne pitäisi erottaa. Lisäksi toivottiin tietovarannon kotimaan näkyvän selkeämmin.

Tietovarannon kuvailua (*description*) pidettiin riittävänä. Jos kuvailu on pitkä, sitä ei jaksakaan lukea eli ydintiedot riittävät. Jos teksti on pidempi, se pitäisi järjestää nykyistä käyttäjäystävällisemmäksi. Ehkä olisi syytä luokitella tietovaranto tyyppin tai julkaisijan mukaan (esim. yritys/hallitus/tutkimuslaitos, yhdistys jne.) Ehkä kielelle voisi olla myös oma kenttä (subfield). Lisäämällä kuvailuun alakenttiä voisi informaatiota käsitellä paremmin varsinkin käytettäessä selailutoimintaa. Kuvailussa voitaisiin käyttää lyhyempiä nasevampia lauseita kokonaisten virkkeitten sijaan, vrt. "tieto on pääasiassa suomenkielistä"/ "pääasiassa suomenkielistä". Kuvailussa voisi näkyä myös tekijä, luontipäivä ja ehkä tietovarannon kokokin.

NOVAGatessa tietovarantojen kuvailu on tällä hetkellä saatavissa vain englanninkielisenä. Vastaukset jakautuivat puoliksi kyllä/ei -vaihtoehtojen välillä kysyttäessä haluaisiko vastaaja, että kuvailut olisivat omalla kielellä.

Uutuusluetteloon (*What's new*) kaivattiin ensisijassa tietoa siitä, mistä päivämäärästä asti luettelon uudet tietueet on lisätty. Uusien tietueiden lukumäärä todettiin myös tärkeäksi tiedoksi. Lisäykset tietokantaan tulisi esittää aiheyhmittäin.

Opastustoimintoon (*Help*) toivottiin esimerkkejä tietovarannoista selityksineen. Myös aihealueista tulisi olla enemmän tietoa. Lisäksi toivottiin jonkinlaista tunnistetta sivujen ylä-

reunaan, jotta aihehakemiston käyttäjä tietäisi olevansa Help-toiminnossa. Lisäksi yläreunaan kaivattiin help-toiminnon sisältöalueet: browsing, searching, specified search, examples.

NOVAGaten tietovarantoja voi selailta aihealueittain (*subject headings*). Kommenteissa kaivattiin tietoa, mihin luokitus perustuu sekä toivottiin viitteiden määrän näkymistä aihealueittain. Yksi koehenkilö toivoi viitemäärien kasvaessa vielä tarkempaa aihealueiden luokitusta, kun taas erään mielipiteen mukaan luokkia on jo nyt maksimimäärä, eikä niitä pitäisi enää lisätä. Toisaalta toivottiin tietyille aiheille omaa ryhmää, kuten eläinlääketieteelle sekä ympäristön- ja luonnonsuojelulle. Kotitalous puuttui tieteenalana kokonaan.

Tiedon etsimistä pidettiin ylipäänsä helppona. Toisaalta kaivattiin tietoa siitä, kuinka paljon tietovarantoja on tietokannassa yhteensä esim. maittain ja aiheryhmittäin. Myös haun antama viitteiden määrä tulisi nähdä. Niin kauan kuin tietokannassa on vähän tietoa, sen etsintä on helppoa.

Liisa Siipilehto (liisa.siipilehto@helsinki.fi), Metsäkirjasto

Virtuaalikirjastoprojekti vuonna 1997 - raportin tiivistelmä

Virtuaalikirjastoprojekti <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/>> jatkui vuonna 1997 kahdeksan korkeakoulukirjaston yhteishankkeena. Mukana projektissa olivat jo edellisenä vuonna aloittaneet *Jyväskylän yliopiston kirjasto*, *Kuopion yliopiston kirjasto*, *Oulun yliopiston kirjasto*, *Taideteollisen korkeakoulun kirjasto* ja *Teknillisen korkeakoulun kirjasto*. Uusina osapuolina tulivat mukaan *Maatalouskirjasto (Helsingin yliopisto)*, *Metsäkirjasto (Helsingin yliopisto)* ja *Tampereen yliopiston kirjasto*.

Hanke sai vuoden 1996 tapaan rahoitusta opetusministeriön tietoyhteiskunta -ohjelman varoista. Tämän lisäksi projektia vietiin kirjastoissa eteenpäin virkatyönä.

Projekti eteni kahdella tasolla: virtuaalikirjastoja tehtiin lisää eri tieteenaloille ja samalla toteutettiin virtuaalikirjastoihin liittyviä kehityshankkeita.

Tiedeyhteisön (tutkijat, opiskelijat) tarpeita palvelemaan suunniteltu aihehakemisto laajeni. Kaikkiaan virtuaalikirjastoja on nyt 35 (vuonna 1996 valmistui 13 ja vuonna 1997 23 kirjastoa). Virtuaalikirjastot tarjoavat vuodenvaihteessa 1997-1998 n. 4000 linkkiä Internetin tietovarantoihin. Kirjastoja on rakennettu seuraaville tieteenaloille:

- aate- ja oppihistoria
- arkeologia
- arkkitehtuuri, sisustusarkkitehtuuri ja huonekalusuunnittelu
- avaruustutkimus
- ekologia
- energiatekniikka
- farmasia
- fysiikka
- geologia
- geriatria
- gerontologia
- hoitotiede ja terveydenhuolto
- informaatiotekniikka
- informaatiotutkimus sekä kirjasto- ja tietopalveluala
- kasvatus ja koulutus
- kulttuurintutkimus
- kliininen ravitsemustiede
- liikuntatiede
- maantiede
- molekulaarinen lääketiede ja geeniterapia
- neurotieteet

psykologia
 puunjalostustekniikka
 saamen kieli ja kulttuuri
 sosiaalipolitiikka
 sosiaalipsykologia
 sosiologia
 soveltava kielitiede
 Suomen historia
 taidekasvatus, taideteollisuus ja kuvallinen viestintä
 tietojenkäsittelyoppi
 uusi media
 viestintä ja journalismi
 ympäristönsuojelutekniikka
 ympäristöterveys

Lisäksi Maatalous- ja Metsäkirjasto osallistuivat pohjoismaisen NOVAGate-aihehakemiston < <http://novagate.nova-university.org/>> tekoon (maatalous-, metsä- ja eläinlääketiede).

Eri tieteenalojen virtuaalikirjastot (lukuunottamatta farmasiaa, kliinistä ravitsemustiedettä ja neurotieteitä) rakennettiin yhteisesti sovitun rakennemallin mukaiseen muottiin listamaisiksi hakemistoiksi. Niissä hyödynnettiin yhteisiä sivujen ulkoasuun liittyviä ohjeita. Aineisto selottiin Internetistä valintakriteerien perusteella.

Kehityshankkeita toteutettiin projektiosapuolittain - tosin hankkeen piirissä tehtiin paljon myös yhteistyötä mm. kokousten ja yhteisen postituslistan välityksellä.

Kuopion yliopiston kirjasto perehtyi luettelointi- ja tietokantaratkaisujen hyödyntämiseen virtuaalikirjastoissa. Maatalouskirjaston (HY) tehtävänä oli yhdessä Tampereen yliopiston kirjaston kanssa asiasanastojen käytön tutkiminen virtuaalikirjastojen sisällönkuvailussa ja tiedonhaussa. Maatalouskirjasto teki myös luettelointi- ja tietokantaratkaisujen testaamisessa yhteistyötä Kuopion yliopiston kirjaston kanssa. Metsäkirjaston (HY) kehityshankkeena oli Metsäkirjaston ja muiden metsä- ja puualan tieto-organisaatioiden välisen yhteistyön tutkiminen ja yhteistyömallin rakentaminen virtuaalikirjastojen suunnittelua ja arvioimista varten. Oulun yliopiston kirjasto tutki ns. älykkäitä agenteja. Taideteollisen korkeakoulun kirjaston tehtävänä oli virtuaalikirjastojen käyttäjäystävällisyyden ja viestinnällisyyden kehittäminen visuaalisuuden osalta. Teknillisen korkeakoulun kirjasto toteutti virtuaalikirjastojen rakentamisen ja ylläpidon kustannusanalyysin. Jyväskylän yliopiston kirjasto huolehti projektin yleiskoordinoinnin lisäksi tiedotuksesta, raportoinnista, käyttäjäkyselyn teosta ja opastuspalvelun kehittämisestä. Jyväskylässä toimitettiin myös englanninnokset virtuaalikirjastojen sivuille.

Suurin osa kehityshankkeista koski siis virtuaalikirjastoista tapahtuvan tiedonhaun kehittämistä. Tähän liittyen testattiin englantilaisen eLib-hankkeen piirissä rakennettua ROADS-tietokantaohjelmistoa <<http://www.ilrt.bris.ac.uk/roads/>>, joka on suunniteltu virtuaalikirjastojen tapaisten aihehakemistojen rakentamiseen ja ylläpitoon. Kuopion yliopiston kirjastossa tehtiin ROADS-tietokannaksi farmasian, kliinisen ravitsemustieteen ja neurotieteiden virtuaalikirjasto <<http://www.uku.fi/kirjasto/virtuaalikirjasto/>>. Myös NOVAGate, jonka laatimissa Maatalous- ja Metsäkirjasto olivat mukana, perustuu ROADSiin.

Eräistä nykyisistä puutteistaan huolimatta ROADS tuntuu hyvältä ja monipuoliselta ohjelmistolta. Se mahdollistaa mm. hajautetun tiedonhaun useista virtuaalikirjastoista. Projektissa suunniteltiinkin jo alustavasti mm. tietuekentiin, sisällönkuvailuun, luokitusten ja asiasanastojen hyödyntämiseen liittyviä ratkaisuja, joiden kautta on hyvä edetä kohti laajamittaista ROADS-tietokantojen rakentamista - tosin osa virtuaalikirjastoista voi pysyä edelleen listamaisessa muodossa.

Projektista tiedotettiin laajasti sekä tiedeyhteisön piirissä että yleisemminkin. Hanketta esitettiin myös ulkomaisissa yhteyksissä (mm. IFLAn kokous 31.8.-5.9. Tanskassa). Projekti onkin saanut kiinnostusta osakseen. Puolentoista vuoden aikana projektin etusivulle <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/virtuaalikirjastot.html>> on tehty n. 35 000 käyntiä.

Virtuaalikirjastoprojekti on mainittu myös sekä Kansallisen elektronisen kirjaston -muistiossa (OPM 19:1997, <<http://www.minedu.fi/elkirjasto/>>) että Kirjastojen tietoteknisessä tulevaisuusskenaariossa <<http://linna.helsinki.fi/skenaario/skenario.html#3.1>>. Näin projekti toimii osana suomalaisen kirjastomaailman tulevaisuuteen kohdistuvia linjauksia.

Virtuaalikirjastoista on mahdollisuus antaa palautetta jatkuvasti www-kyselylomakkeella. Varsinainen käyttäjäkyselytutkimus tehtiin 15.9. - 31.10.1997 lomakkeeseen vastanneiden osalta. Tuolloin kyselyyn saatiin 141 vastausta. Vastaajista tiedeyhteisön piiriin kuului 56,3 % (79 kpl). Palaute oli positiivista: 94,3 % itselleen läheisen tieteenalan virtuaalikirjastoa arvioineista aikoi käyttää ko. virtuaalikirjastoa uudelleen. Monet halusivat lisää tieteenaloja virtuaalikirjastoihin. Käyttäjäkyselystä selvisi myös, että Internetin moninaisten tiedonhakuvälineiden käyttöön tarvitaan lisää opastusta .

Virtuaalikirjastoprojektin jatkosuunnitelmiin kuuluu mm. tiedonhaun kehittäminen etenkin tietokantoihin siirtymällä. Lisää uusien tieteenalojen kirjastoja saadaan sekä entisten että uusien projektiosapuolien toimesta.

Kokonaisuudessaan raportti löytyy sekä html- että pdf-dokumenttina www-osoitteesta <<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/raportti97/>>.